

Forshaga kyrka invigdes våren 1921. Kyrkogården togs dock i bruk redan sommaren 1920.

FORSHAGA KYRKOGÅRD

Fastighetsbeteckning: Forshaga Prästgården 2

ALLMÄN BESKRIVNING OCH HISTORIK

Befolkningstal:

1805: -

1900: -

1995: 7106¹⁹⁹

Gravskick och antal begravningar: Forshaga kyrkogård har kistgravar, urngravar

De senaste åren har omkring 70 gravsättningar skett per år.

Forshaga kyrkogårds storlek: ca 33 106 m², varav ca 24 478 m² är gravmark.

Forshaga socken genomkorsas av Klarälven från norr till söder. Kring älven finns odlingsmark omgivet av skogsmark. I socknen finns tjugofem kända fornlämningar. Förutom bronsåldersrösen utgörs de av några högar och ett högggravfält från yngre järnåldern. Ortnamnet (1686 *Forsshaga*) syftar på den namngivande gårdens läge vid forsarna i Klarälven. Forshaga församling ingick tidigare i Grava pastorat och utbröts 1919. Dessförinnan hade den sedan 1908 utgjort kapellförsamling. År 2013 inlemmades Forshaga i Forshaga-Munkfors församling.²⁰⁰ Skived, öster om älven, är en gammal by med medeltida anor. En av gårdarna, den "Övre gården", var ett klosterhemman och ägdes av Riseberga kloster. Klostret ägde även laxfiskerätten i forsen. Andra hemman som omnämns tidigt är Grossbol och Löved. Gården Forshaga nämns först år 1686 då den tas upp som ett säteri. En tidig ägare till Forshaga var Harald Posse på Löved. Under 1700-talet ägs Forshaga av släkten Belfrage och baron Carl Löwenhjelm.²⁰¹

¹⁹⁹ Bebyggelseregistret Raä.

²⁰⁰ www.ne.se

²⁰¹ Jansson 1975.

I början av 1800-talet uppfördes en såg och en kvarn vid säteriet, som till en början var avsedda för husbehov. 1810 uppfördes den första salusågen och en tid därefter, år 1820, köptes Forshaga av grosshandlare James Dickson från Göteborg. Under 1840-talet övergick Forshaga från enskild ägo till ett nybildat bolag. Sågverksdriften utökades med två ångsågar. År 1863 startades också ett glasbruk i anslutning till Forshagasågen, av brukspatron C. E. Andersson på Dömle. Glasbrukets verksamhet flyttades dock från orten då det år 1897 såldes till Karlstads Glasbruks AB.²⁰²

År 1872 bildades Forshaga fabriksaktiebolag för tillverkning av cellulosa. Industrin bytte efter några år namn till Klarafors fabrikers aktiebolag. Det ursprungliga träsliperiet byggdes om till sulfatfabrik, som brann ned år 1900. I dess ställe byggdes en sulfitfabrik. Anläggningen omfattade även ett pappersbruk. En ny sulfitfabrik, kallad Forshaga, uppfördes 1894. 1906 sammanslogs Klarafors AB med AB Mölnbacka-Trysil, som också bedrev en del verksamhet på platsen.²⁰³ Disponent för Klarafors AB var brukspatron Karl af Ekström. Tillsammans med firman Olesen i Köpenhamn anlade han också Forshaga Linoleumfabrik år 1896. År 1909 flyttades Linoleumfabriken till Göteborg, men fortsatte tillverkningen under namnet Forshaga.²⁰⁴

Bland 1900-talets industriella verksamheter kan AB Bröderna Solbergs Mek. Verkstad nämnas. Där tillverkades främst maskiner och tillbehör till cellulosa- och pappersindustrin. Norsjö Mek. Verkstads AB startade 1951 i Västerbotten och flyttade till Forshaga år 1955. Tillverkningen bestod bl.a. av sparkcyklar, mopedbilar, transportmopeder och mindre racerbilar. 2007 flyttades dock verksamheten till Lennartsfors.²⁰⁵

Under 1960-talet gick Mölnbacka-Trysil upp i Uddeholmsbolaget, som då valde att satsa på fabriksanläggningen i Deje. 1969 etablerade istället Tetra Pak sin verksamhet med tillverkning av mjölkförpackningar i Forshaga. 2001 tog Stora Enso över denna verksamhet.²⁰⁶

Flottningen på Klarälven, med Flottningskontoret som arbetsgivare, har sysselsatt många Forshagabor. Timret samlades och sorterades efter ägare på två ställen, dels vid sjön Lusten i Deje dels vid Löved strax söder om Forshaga. Skiljet i Löved upphörde 1961 och hela flottningsverksamheten upphörde 1991.²⁰⁷

En viktig transportled som under en period fanns i socknen var Frykstadbanan, Sveriges första järnväg för allmän trafik. Den 8 km långa järnvägsbanan öppnades 1849, och var främst tillkommen för att köra gods och förnödenheter till och från bruken i Fryksdalen. Den gick mellan Frykstad och Lyckans lastageplats och förband Fryken med Klarälven. Banan lades ned 1871, sedan Nordvästra stambanan mellan Karlstad och Arvika öppnades för trafik. 1904 öppnades Karlstad-Munkfors järnväg med en järnvägsbro över älven i Forshaga.²⁰⁸ Mellan Forshaga och Skived gick en färja fram till 1925, då en hängbro invigdes. 1952 byggdes en bilbro.

Efter att ha varit en utpräglad jordbruksbygd kom industrin att allt mer dominera bygden. Samhället Forshaga växte fram mellan år 1890 och 1900. Med befolkningens tillväxt ökade behovet av en egen kyrka och kyrkogård i Forshaga. Våren 1921 invigdes Forshaga kyrka, belägen på västra sidan om Klarälven, i nära anslutning till tätortens centrala delar. En del av kyrkogården togs i bruk redan sommaren 1920.

Forshaga kyrkoanläggning består i dag förutom av kyrka och kyrkogård av gravkapell, personalbyggnad, bårhus och ett församlingshem från 1978. Väster om kyrkan ligger prästgården från 1923 som numera är i privat ägo.²⁰⁹

²⁰² Erixon 1962.

²⁰³ Jansson 1975, Erixon 1962.

²⁰⁴ Rudén 2002.

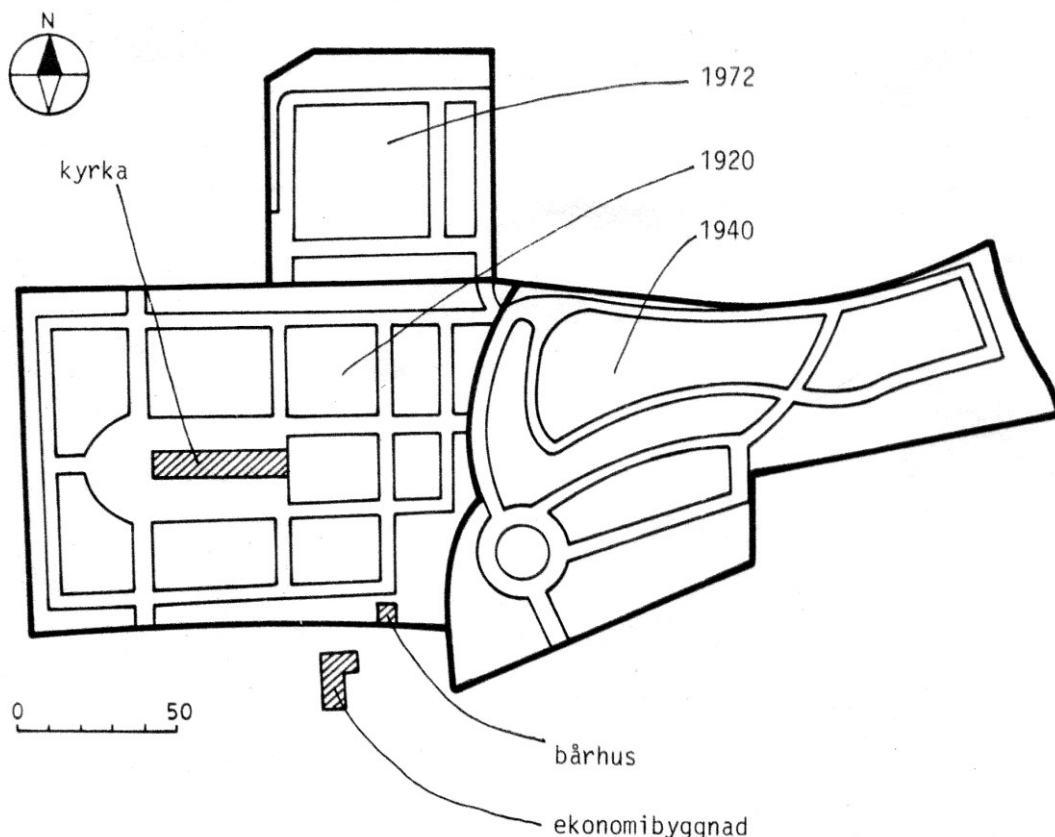
²⁰⁵ www.norsjo.com

²⁰⁶ www.forshaga.se

²⁰⁷ Erixon 1962, www.forshaga.se

²⁰⁸ Erixon 1962.

²⁰⁹ Bebyggelseregistret, Raä.

Översikt utvidgningsområden, ur *Begravningsplatser i Värmlands län 1988*. I kyrkogårdens östra del togs en minneslund i bruk år 1990. Vid den norra delen finns askgravlunderna Linden från 2005 och Lönnen från 2010.

FORSHAGA KYRKOGRÅRDS HISTORIK

Forshagas befolkning var angelägna om att få en egen kyrka och kyrkogård för att inte behöva resa till sockenkyrkan i Grava. Även Grava kyrkoråd såg det stora behovet av tillkomsten av ytterligare en begravningsplats i pastoratet. Redan när grundstenen lades för Forshaga kyrka år 1919, beslöt kyrkobyggnadskommittén att en del av den planerade kyrkogården skulle invigas för att kunna tas i bruk omedelbart. "Förslag till planläggning och indelning av kyrkogården" skulle införskaffas från en sakkunnig person. I juli 1919 fick arkitekt Carl W. Hansson i uppdrag att ta fram ett förslag för den nya kyrkogården. Han tog snabbt fram ett antal skisser som uppskattades. Han fick i då uppdrag att göra fullständiga förslag "för att fortast möjligt utföra planeringen". Kyrkoområdets gränser behövde utökas och en framställan om justering av gränserna skulle göras hos markägaren Forshaga Sulfid AB. Redan i oktober fanns ett färdigt förslag för kyrkogården. Man ansåg att det sydöstra hörnet av området skulle iordningställas omedelbart. Dock kom inte arbetena igång under hösten utan fick vänta till mitten av april nästkommande vår.²¹⁰

Den 13 juni 1920 var den första delen av kyrkogården färdig och omgärdades av ett provisoriskt staket. Den första gravsättningen ägde rum 27 juni, för f.d. sågverksarbetaren Petter Karlsson (1843-1920).²¹¹ Gravplatsen finns inte kvar i dag.

Den 20 mars 1921 invigdes Forshaga kyrka. Kyrkobygget blev försenat eftersom entreprenören hamnat i en ekonomisk kris. Våren 1921 återupptogs arbetet med kyrkogården. Man anlade gångar, gravfält och planterade träd. Kyrkogårdens inhägnad kom att diskuteras av kyrkobyggnadskommittén. Kyrkans arkitekt Bror Almquist förordade en granhäck skyddad av ett trästängsel i grå kulör. Portarna skulle tillverkas av järn och fästas i granitstolpar. Kommittén var dock av åsikten att det skulle uppföras antingen en häck eller ett staket, alternativt en stenmur, eftersom den skulle kunna uppföras som ett s.k. nödhjälpsarbete med stöd från Grava kommun. I april 1921 beslöt kommittén att arbetet med en stenmur skulle lämnas på entreprenad.²¹²

²¹⁰ Bergqvist 1987.

²¹¹ Bergqvist 1987.

²¹² Bergqvist 1987.

Den 10 juli 1921 invigdes Forshaga kyrkogård.²¹³

1921 erhöll Johan Gustaf Frödin anställning som kyrkvaktare. I sin roll arbetade han som vaktmästare, ringare och orgeltrampare. Han var dessutom "dödgrävare" och kyrkogårdsträdgårdsmästare. Han fick dock anlita hjälp vid behov. Enligt uppgift ägde den första begravningen rum i den nyuppförda Forshaga kyrka, den 21 november 1920, då klockorna ringde för Anna Sofia Frödin, Johan Gustafs hustru. Frödin innehade sin tjänst till 1930 då han begärde avsked på grund av sjukdom och hög ålder. Han begravdes i januari 1931. Hans efterträdare var John Redig.

1924 gjordes en gravkarta över Forshaga kyrkogård av Alf Hedberg.²¹⁴

Från år 1926 finns ett fotografi över den del av kyrkogården som först togs i bruk, kvarter A i sydost (se foto nästa sida). Bilden är tagen i samband med att en gravvård restes på doktor Emil Thorelius gravplats. Bilden visar häckomgärdade familjegravar i kvarterets ytterkant och ett allmänområde med träkors i kvarterets mitt. Utanför kyrkogården står en ekonomibyggnad.

1932 togs beslut om att inrätta församlingshem i en byggnad som kom att kallas Gula Villan, belägen ett stycke norr om kyrkan. Det var den gamla herrgårdsbyggnaden vid Rosenbergs gård i Nedre Ullerud som AB Mölnbacka-Trysil erbjöd för att nyttjas som "kommunalhus för samhället". Arbetet utfördes som nödhjälpsarbete då det rådde svår arbetslöshet. Bolaget erbjöd sig också att bidra till kostnaderna för de första tio åren. Förutom församlingshem inrymdes badhus, skolkök, arkiv samt bostad för kantor och vaktmästare.²¹⁵

1933 togs frågan upp om en kyrkogårdsutvidgning. Det tänkta området var beläget vid den gamla idrottsplatsen som låg österut. I december 1934 upprättades ett köpekontrakt mellan församlingen och Forshaga Sulfit AB avseende ett ca 12000 kvm stort markområde.²¹⁶

1936 tog dåvarande länsarkitekten Conny Nyquist fram förslag på ett nytt kyrkogårdsområde som bestod av en övre och en nedre del, skilda åt av en dalsänka. Enligt ritningen skulle den övre delen rymma 175 familjegravar och 117 allmänna gravar. Den nedre delen skulle rymma 162 familjegravar och 90 allmänna gravar. Kyrkorådet beslöt att den övre delen skulle anläggas först och invigas snarast möjligt. Grava kommuns arbetslöshetskommitté utförde anläggningsarbetet. Enligt Conny Nyquist beskrivning skedde utformningen med hänsyn till terrängens beskaffenhet samt efter önskemål om att "undvika onödig stelhet". Den befintliga vegetationen skulle rensas och lämpliga träd bibehållas. Lövträd skulle nyplanteras. En mur planerades att anläggas med grindar i lika utförande som på den gamla kyrkogården. Längs södra sidan, där det inte var lämpligt med mur, skulle en dubbelplanterad hagtornshäck formad efter murens dimensioner, utgöra avgränsning. Gravramar skulle inte anläggas.²¹⁷ Trädgårdskonsulent Edvard Jacobson fick uppdraget att ta fram ett mer detaljerat förslag för gravindelning och plantering, vilket skedde en tid efter invigningen. **1 december 1940** invigdes den nya kyrkogården av biskop A. Runestam, som gav den namnet *Adventskyrkogården*.²¹⁸ Namnet har dock inte använts, utan kyrkogårdspersonalen har kallat området för *den nya kyrkogården*.

²¹³ Bergqvist 1987.

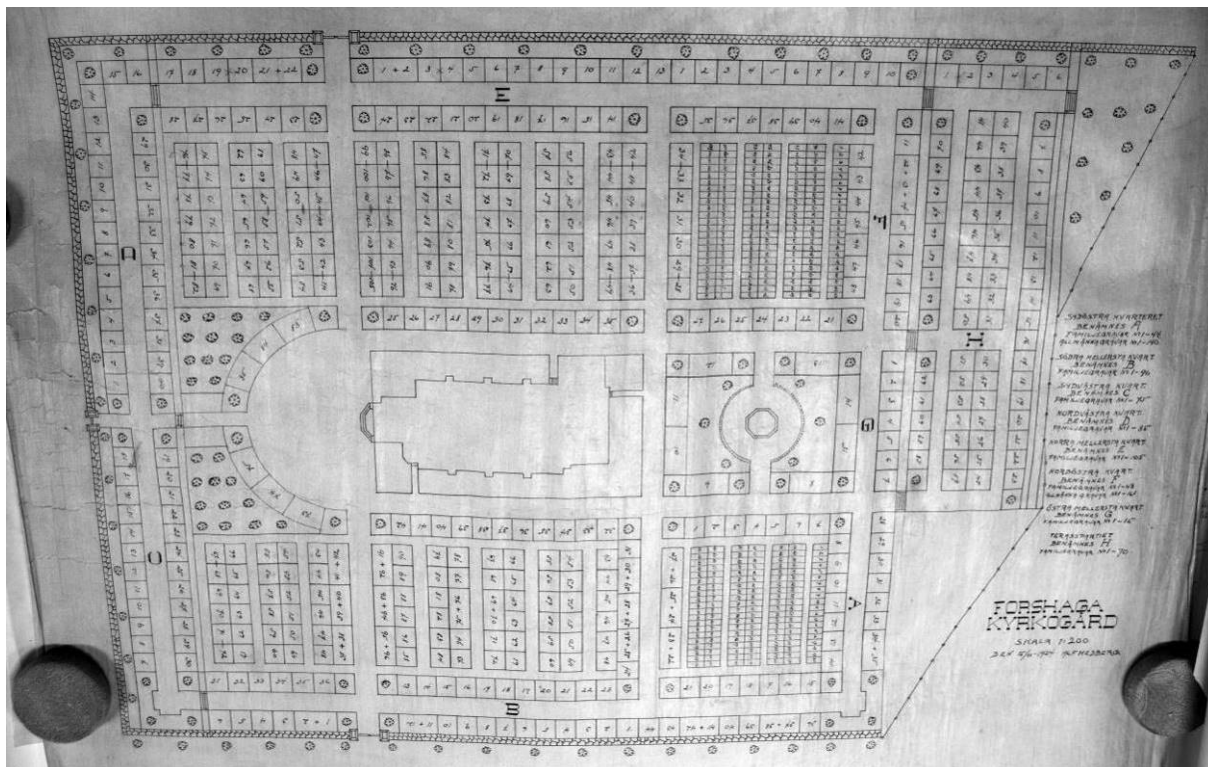
²¹⁴ Gravkarta Forshaga kyrkogård 15/11 1924 Alf Hedberg, Värmlandsarkiv.

²¹⁵ Bergqvist 1987.

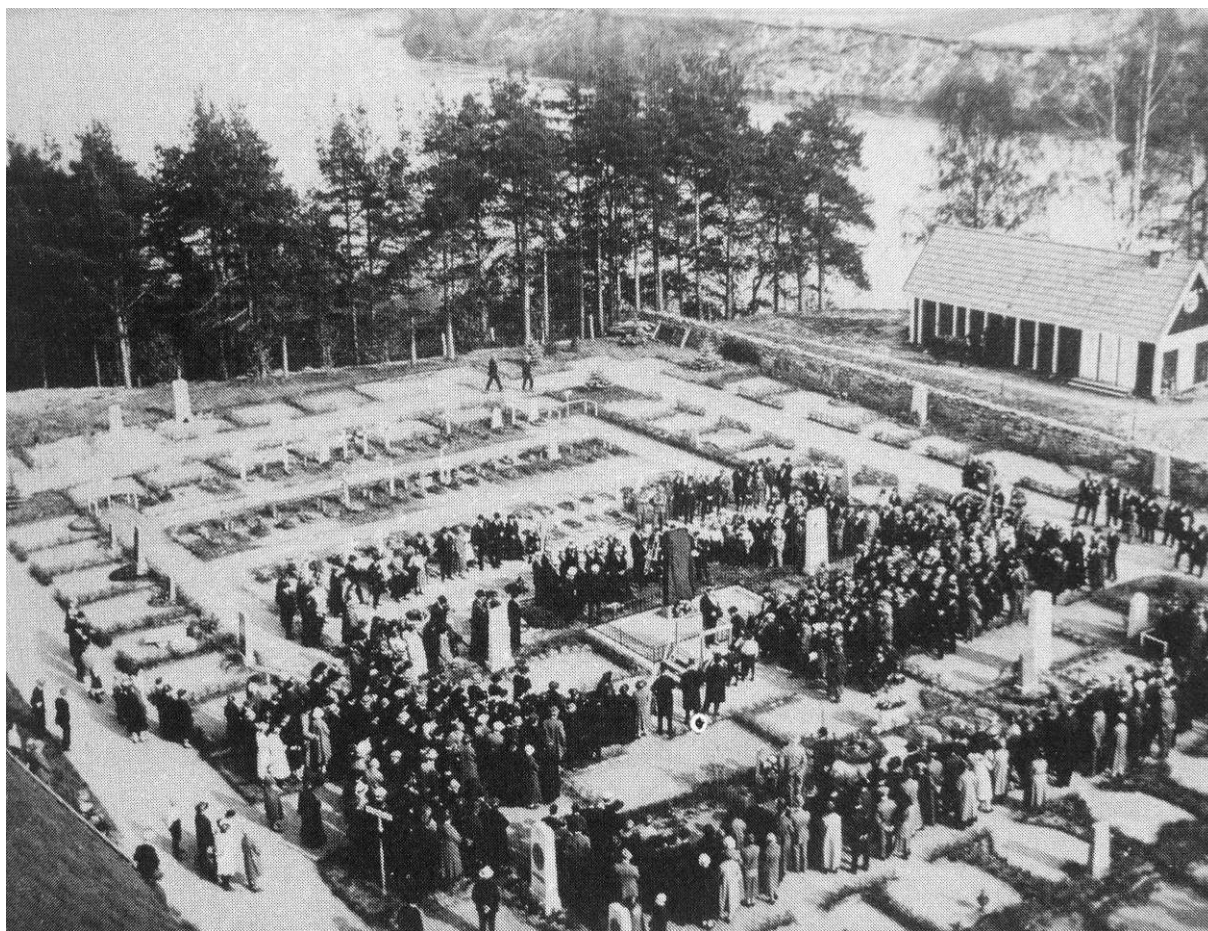
²¹⁶ Bergqvist 1987.

²¹⁷ Beskrivning till förslag till utvidgning, Conny Nyquist december 1936, Värmlandsarkiv.

²¹⁸ Bergqvist 1987.

Gravkarta Forshaga kyrkogård 15/11 1924 Alf Hedberg. Ritningen visar att kvarter A och F, i sydost respektive nordost, är planerade med allmänområden i kvarterets mitt. Avfotograferad och beskuren ritning, Värmlandsarkiv.

Fotografi från år 1926 då doktor Emil Thorelius gravvård restes i kvarter A. Bilden visar häckomgärdade familjegravar, samt ett allmänområde med vita träkors i kvarterets mitt. Okänd fotograf, bild hämtad ur Forshaga kyrka och församling från år 1987.

Vy över den nya kyrkogården och gångvägen i söder. Växtligheten utgörs av tallar, björkar och buskar.
Foto: Lindgren 1949, Forshaga kyrkogårdsförvaltning.

Vy över det nedre området på den nya kyrkogården. Mitt i bilden syns "vändplanen" med mittmotiv av en brunn omgiven av rosor. Ovan slänten, på den gamla kyrkogården kan man se ett högt träkors.
Foto: Lindgren 1949, Forshaga kyrkogårdsförvaltning.

1940 anställdes John Redig som extra kyrkogårdsarbetare, vilken erhöll en heltidstjänst 1956.

1942 uppfördes ett bårhus eller en s.k. bårkällare, ritad av byggmästare Karl Eriksson, Forshaga. Arbetet utfördes av Arvid Björkelunds Cementgjuteri, Deje. Flera ritningar på bårhus och gravkapell hade tagits fram genom åren, men av ekonomiska skäl kom inget av dem till stånd. Marken omkring bårkällaren belades med grus. Kanske var det vid denna tid som ett stort träkors uppsattes inom kvarter H, i gränsen mellan gamla och nya kyrkogården. Korset syns på fotografier från 1940-talet.

1944 delades kyrkvaktmästare Redigs tjänst i två tjänster. Gösta Larsson Klein anställdes som kyrkvaktare medan Redig fortsatte sitt arbete som kyrkogårdsvaktmästare. Ett reglemente för kyrkogårdsförvaltningen fastställdes.

1947 tog trädgårdsarkitekt Samuel Kaldén fram ett förslag fram för iordningställande av den gamla kyrkogården. De allmänna gravplatserna planerades om för att nyttjas till familjegravar, och de anhöriga som så önskade gavs möjlighet att köpa gravrätten.²²² Planen avsåg främst nyplantering av häckar mellan gravraderna. Häckar planterades också för att bilda en inramning till kvarteren. Mellanhäckarna skulle utgöra bakgrund till gravvårdarna och rekommenderades därför hålla en höjd av 1,30-1,50 m. Ur estetisk synpunkt ansågs tuja vara det lämpligaste växtmaterialet. Kaldén rekommenderade även måbär som låg skiljehäck för att inrama gravplatserna. Inom kvarter A och F var utrymmena något mindre och Kaldén förordade enbart häckar mellan gravraderna för att låta gravplatserna i övrigt ligga fritt i en gemensam gräsyta. Gravplatserna skulle där endast markeras med ett par lägre buskar på vardera sida om blomsterrabatterna vid gravvårdarna. Samuel Kaldén tog också fram flera detaljskisser till hur familjegravar och allmänna gravar kunde utformas. För de allmänna gravarnas utsmyckning förordades vintergröna, lågväxande perenner eller ettåriga växter. Gravkullar skulle helst inte förekomma, utan gravplatsen skulle vara i samma nivå som omgivande gräsytor.

För att ge kyrkogården en mer grönskande prägel omlades även vissa mindre grusgångar till gräsgångar med stenplattstigar. De yttre gångarna skulle dock bibehållas som grusgångar. Platsen utanför kyrkans ingång planerades om med nya gräsytor. På ömse sidor av tornet planterades ett par grupper av pyramidcypresser eller tujor. Vid ingången till sakristian samt vid kyrkplanens sydöstra hörn planterades parkbuskar som oxbär, syren och schersmin. Öster om kyrkan, omkring springbrunnen, fanns vid denna tid sex pyramidalmar. Dessa skulle bytas ut mot hängpilar. Kaldén förordade att inga gravar skulle anläggas i gräsyterna väster om kyrkans torn.²²³

1950 omlades kvarter G rakt öster om kyrkan, efter Samuel Kaldéns förslag. Marken omkring den befintliga brunnen var ursprungligen avsett för gravar, men Kaldén förordade att platsen skulle reserveras såsom ett parkmässigt grönområde. Bassängen av betong gavs en avtäckning av kalkstensplattor. Runt bassängen planterades rosor. Omgivande pyramidalmar och några granar togs bort. Istället skulle silverpil och måbärsbuskar i klotform planteras. Ytterligare prydnadsbuskar skulle planteras i anlutning till några befintliga granar i kvarterets östra del.²²⁴

1951 installerades belysning i form av lyktstolpar vid kyrkogårdsportarna.

1952 inköptes den första traktorn till kyrkogården.

1953 reserverades området norr om prästgården till parkmark.²²⁵

²²² Bergqvist 1987.

²²³ Förslag till iordningställande av äldre delen av kyrkogården, Samuel Kaldén 10.11.1947, Värmlandsarkiv. Plan över äldre delen markerade högre mellanhäckar och omläggning av vissa gångar till plattgångar, 22.9.1947 Samuel Kaldén, pastorsexpeditionens arkiv, Forshaga.

²²⁴ Omläggning av kvarter G, 30.11.1950 Samuel Kaldén, Värmlandsarkiv.

²²⁵ Bergqvist 1987.

1958 beslutades om en succesiv omläggning av kyrkogården. Grusgravar lades om med gräs och sidohäckarna som delade in gravplatserna togs bort. Vid denna tid anställdes Helmer Johansson som kyrkogårdsarbetare.

1959 uppfördes en ny ekonomibyggnad. Vid denna tid försåldes en del av prästgårdens trädgård för vägbygge.

1961 anlades en parkeringsplats norr om kyrkogården med utfart mot Europavägen. Man beslöt också att bygga en ny pastorsexpedition, eftersom Landsarkivet i Göteborg ställde särskilda krav på arkivutrymmen. För detta ändamål inköptes tomten norr om prästgården från Mölnbacka-Trysil. Bygget kom dock inte att genomföras.

1963 ordnas fasadbelysning av kyrkan.

1963 beslutar fullmäktige att kremationsbidrag ska utgå av skattemedel om den avlidne vid dödsfallet varit kyrkobokförd i församlingen.

1965 inköptes Birger Larssons fastighet Kyrkogatan 14.

1965 muras ett arkiv för pastorsexpeditionen i prästgården.

1966 asfalterades vissa av kyrkogårdens gångar.

1967 togs en stor grandunge framför kyrkan bort.

1967 inköptes ett markområde om ca 35000 kvm, beläget mellan Europavägen och Klarälven, som ägdes av AB Mölnbacka-Trysil. Trädgårdsarkitekt Samuel Kaldén, Karlstad, fick i uppdrag att ta fram ritningar till en kyrkogårdsutvidgning. Arbetet planerades ske i tre etapper i norr och vidare mot nordost. Den första etappen skulle täcka ca 20 års behov, etapp 2 - 25 år och etapp 3 - 15 år. Ett nytt bårhus föreslogs också som ersättning för den gamla bårkällaren. Planeringen av kyrkogården fick dock vila, eftersom man var tvungna att invänta beslut om var den nya vägen till industrin skulle dras.

1969 inköptes syskonen Larssons fastighet vid Kyrkogatan 12. Nedre våningen i detta hus nyttjades för ungdomsverksamheten.²²⁶ Här fanns tidigare ett lantbruk liksom en matvaruaffär.²²⁷

1972 påbörjades kyrkogårdsutvidgningen efter ritningar av Samuel Kaldén.²²⁸ Arbetet utfördes av entreprenören Henry Andersson och dennes bror Arvid Andersson. I den första etappen anlades kvarter 19-22. Ytterligare åtta kvarter fanns planerade men har inte anlagts. Anläggningen blev dyrare än beräknat, vilket kan ha berott på att ritningen inte överensstämde med verkligheten. Man tvingades därför schakta om stora jordmassor och anlägga i två plan för att erhålla vågräta planytor. **Den 9 september 1973** kunde den nya kyrkogårdsdelen i norr invigas. I samband med kyrkogårdsutvidgningen skedde även en omläggning av gamla kyrkogården. Många grusgravar lades då igen och besåddes med gräs.²²⁹

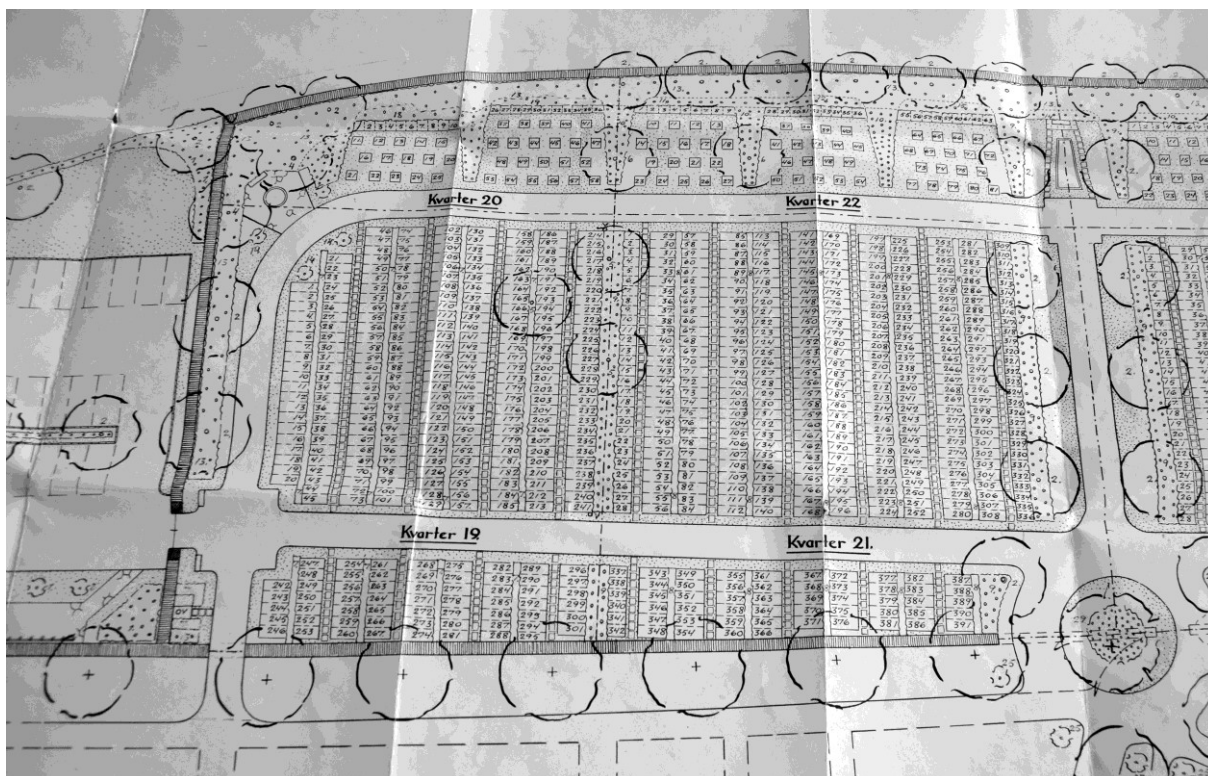
Enligt Samuel Kaldéns beskrivning byggde planeringen på att man ville få till en naturlig anslutning till den befintliga kyrkogården, men också på terrängförhållandena och till kyrkogårdsnämndens önskemål om att kistgravkvarteren skulle utformas som "häck-kyrkogård". Den befintliga parkeringsplatsen i norr utökades. Längst åt öster anlades en infart med en mindre parkeringsplats.

²²⁶ Bergqvist 1987.

²²⁷ Nils Jansson.

²²⁸ Forshaga kyrkogård, översiktsplan till utvidgning, 22.11.1969 Samuel Kaldén, Forshaga kyrkogårdsförvaltning.

²²⁹ Bergqvist 1987.

Översiktsplan till utvidgning, Samuel Kaldén 16.12.1971. Etapp 1 på utvidgningsområdet är markerad med en streckad linje i öster. Avfotograferad och beskuren ritning, Värmlandsarkiv.

Utmed norra, västra och östra gränsen anlades avskärmande buskplanteringar. Det planare området i mitten anlades som kistgravskvarter längs rygghäckar av oxbär. Här anlades även plattstigar. Stenramar eller lägre gränshäckar fick inte förekomma omkring gravplatserna. Gravvårdar intill trädrad, häck eller buskrad skulle vara 1,20 m höga och högst 0,70 m breda. Gravar belägna fritt i gräsytan skulle vara högst 0,70-1 m höga och 0,45-0,60 breda. För urngravar rekommenderades hållar av storleken 0,80 x 0,50 eller 0,50 x 0,30 m.

Utmed den norra delen, liksom utmed den södra delen anlades urngravgårdar. En rad med lindar planterades mot norra och östra gränsen. För att fri sikt skulle ges mot kyrkan från vissa platser var det viktigt med gläntor i trädraden. Inom kyrkogårdsområdet planterades även en del fristående och gruppvis placerade träd. Busk- och häckplanteringar skulle dels avskärma mot angränsande områden, dels utgöra inramning till de mindre urngravgårdarna. Rygghäckarna i kistgravraderna skulle enligt Kaldéns anvisning hållas något högre än gravvårdarna, alltså något över 1 meter. Gravkvarteren på norra delen var avskärmade med kraftigare och högre buskplantering, för att vinna bättre gruppering och rumsverkan i det vidsträckta utvidgningsområdet. Vattenkar, brunn, bänkar och servicestationer utfördes enligt Kaldéns detaljritningar.

Planteringsförslaget visar lindar, två fontänpil, tre ek, två skogslönn, vrestörne, oxbärshäck, oxbär, rosor, ölandstok, berberis, korallkornell, bukettspirea, rosenspirea, schersmin, och syren.²³⁰

1973 sattes belysningsstolpar upp över hela kyrkogårdsområdet.

1974 invigdes ett nytt bårhus och garage efter ritningar av Gunnar Henriksson.²³¹

²³⁰ Planteringsförslag, 16.12.1972 Samuel Kaldén, Värmlandsarkiv.

²³¹ Bergqvist 1987.

1974 inköptes Nils Flodins fastighet Grossbol 1:80. Man tar nu beslut om att bygga ett nytt församlingshem, och diskuterar vilket läge som är bäst; mellan Brogatan och järnvägen eller vid Europavägen, eller mellan kyrkan och älven. Det sista alternativet valdes.

1976 stod en stenmur klar vid det nya området. Muren lades av Allan Karlsson.

1976-1977 anlades automatisk bevattningsanläggning med vatten från Klarälven.

1978 invigdes ett nytt församlingshem med pastorsexpedition och arkiv, lokaler för barn- och ungdomsverksamhet, tekniska lokaler och personalutrymmen. Det gamla församlingshemmet såldes till kommunen.

1979 börjar firman Lundgren-Holm sköta gräsklippningen på kyrkogården. Vid denna tid bekostar församlingen urna vid kremationer.

1982 dubbades alla gravstenar på kyrkogården. Detta år vandaliseras kyrkogården. Gravstenar vältes och lindar sågades ned. Lampkupor och fönster slogs sönder.²³²

1983 upprättades en trädvårdsplan av trädgårdskonsulent Lars Eric Samuelsson. I den konstateras att den gamla kyrkogårdens granar har växt sig stora. Flera hade tagits ned och fler skulle behöva tas ned och återplanteras inom de närmsta decennierna. I kvarter G fanns vid denna tid en hängkaragan planterad, som växt sig stor. Häckarna i kvarter A angavs som borttagna och det rekommenderades att de skulle återplanteras. I kvarter 2 var buskarna i dåligt skick och de rekommenderades att bytas ut mot barrväxter placerade i grupper.²³³

Under 1990-talets början infördes självvattnande blomlådor, s.k. Emperilådor, vid kyrkogårdens skötselgravar.²³⁴

1990 stod en minneslund klar längst i öster, anlagd efter ritningar av landskapsarkitekt Gudrun Eldh, Karlstad.²³⁵ Arbetet utfördes av entreprenören AB Väneranläggningar i Grums. Platsen gavs en parkliknande karaktär och växtförteckningen var omfattande. Omkring en öppen gräsyta anlades en mjukt formad gångväg omgiven av träd och buskar. Vid ena sidan av den öppna gräsytan finns en brunn med sittplats och smyckningslats. En väg leder vidare mot det nedre området på den nya kyrkogården. Mitt i brunnen finns en stor sten placerad där vattnet strömmar fram, vilket ska anspela på när Moses slog stenen i en klippa så att vattnet forsade fram.²³⁶ Planteringsplanen visar träd som Ornäsbjörk, balsampoppel, hängkaragan, lind, tuja, rosenhagtorn, fågelbär, cemratall och vitblommande apel. Buskarna utgörs av oxbär, rosenginst, benved syrenhortensia, mahonia, schersmin, ölandstok, måbär, rosor, syrener, spirea, och snöbär. Även olika slags barrväxter, häggmispel, rödblåg lönn. Bland perennerna fanns astilbe och vintergröna.²³⁷

1991 gjordes en kompletterande plantering på särskilda ställen på gamla kyrkogården, efter ritningar av landskapsarkitekt Gudrun Eldh, Karlstad. Bland annat skedde planteringar i anslutning till entréerna och i kvarter H planterades prydnadsbuskar.²³⁸

1997 tas ritning fram för en bevattningsdamm av Aquadesign AB, Karlstad.²³⁹ Dammen förbättrade vattenreningen från Klarälven. Tidigare hade man haft problem med sand i bevattningssystemet.²⁴⁰

²³² Bergqvist 1987.

²³³ Åtgärdsplan för trädvård, Värmlands läns hushållningssällskap, 7.2.1984, Forshaga kyrkogårdsförvaltning.

²³⁴ Håkan Sundholm.

²³⁵ Forshaga kyrkogård, minneslund, Landskapsarkitekt Gudrun Eldh 10.11.1988, Värmlandsarkiv.

²³⁶ *Minneslund förskönar kyrkogården i Forshaga*, Värmlands Folkblad 26.5.1990.

²³⁷ Planteringsplan, Gudrun Eldh, 10.01.1987, Värmlandsarkiv.

²³⁸ Kompletteringsplantering Forshaga kyrkogård, Gudrun Eldh maj 1991, Forshaga kyrkogårdsförvaltning.

1999 utför landskapsarkitektstudenten Ulrica Larsson, Forshaga, en inventering av kyrkogårdens växtmaterial. En aktuell växtförteckning med tillhörande ritning upprättas.²⁴¹

2005 togs askgravlunden **Linden** i bruk, belägen inom kvarter 22 på 1972 års område. Den förste gravsatte var Lennart Carlsson, som själv hade varit drivande i förslaget till en askgravlund i Forshaga. Han var under en tid kyrkorådets ordförande och senare vice ordförande fram till sin död. Utformningen gjordes lika som Ruds kyrkogårds askgravlundar.²⁴² Ett oktagonalt jordningsområde anlades i form av en 8 x 8 m stor grusyta. Längs tre sidor anlades en betongmur med varierande höjder, klädd med namnplattor av röd vångagranit. Framför muren anlades en upphöjd grusad smyckningsyta. Vid ingången till lunden ordnades sittplatser på vardera sida, omgivna av planteringsytor. På vardera sida om lunden anlades en formklippt häck med funktion som yttre avgränsning.

2010 togs askgravlunden **Lönnen** i bruk, belägen direkt väster om den tidigare askgravlunden. Lunderna är lika både i form och storlek, men murens stenmaterial skiljer sig åt. I Lönnen utgörs namnplattorna av gråsvart granit. Ritningarna upprättades av Tord Näslund, Hushållningssällskapet i Värmland.²⁴³

2011 togs en trädvårdsplan fram av Broussard Arborist AB, Sollebrunn.²⁴⁴

²³⁹ Bevattningsdamm, 10.12.1997 Aquadesign AB, Forshaga kyrkogårdsförvaltning.

²⁴⁰ Nils Jansson.

²⁴¹ Växtförteckning, Forshaga kyrkogård, Ulrica Larsson 990804, Forshaga kyrkogårdsförvaltning.

²⁴² Håkan Sundholm.

²⁴³ Nyanläggning av askgravlund, Tord Näslund 09.01.26, Hushållningssällskapet i Värmland.

²⁴⁴ Trädvårdsplan Forshaga kyrkogård, Broussard Arborist AB, Sollebrunn, Forshaga kyrkogårdsförvaltning.

Forshaga kyrkogård, kvarteren runt kyrkan har en särskild karaktär med granar och höga formklippta tujahäckar.

FORSHAGA KYRKOGRÅRD I DAG

Forshaga kyrka invigdes 1921 och ligger mitt i samhället invid Skivedsleden. I den närmsta omgivningen finns Klarälven, industriområde, skola, vårdcentral, ålderdomshem och bostadsområden. Väster om kyrkan, på andra sidan landsvägen, ligger den f.d. prästgården som numera är i privat ägo. Det gamla församlingshemmet ligger ett stycke norrut och ägs numera av kommunen. Kyrkogården omges i norr av en parkeringsplats, en materialhanteringsplan och skogsdungar. I öster finns en mindre parkeringsplats och skogsdunge. Söder om gamla kyrkogården finns parkeringsplats samt det nuvarande församlingshemmet. Här ligger också gravkapellet och ett garage liksom kyrkogårdsförvaltningens kontors- och ekonomibyggnad. En f.d. bårkällare finns i det sydöstra hörnet på den gamla kyrkogården. I sydost gränsar kyrkogården mot Industrileden samt mot en bevattningsdamm och skogsdungar.

Kyrkogården har utvidgats österut 1940 och mot norr 1972, och är i dag indelad i 26 kvarter med minneslund längst i öster och askgravlundar i norr. Begravningsplatsen omger kyrkan och har sin utbredning mot öster och mot nordost. En stenmur omgärdar både äldre och nyare kyrkogårdsområden, förutom vid minneslunden och det nedre området mot Industrileden. Här finns också en trädkrans som i stort utgörs av lindar. Mot Industrileden i söder utgörs den emellertid av tallar. Som yttre gräns längst i sydost finns häggmispel. Samtliga gångar är asfalterade. Plattstigar finns bevarade på kyrkogården, men är överväxta av gräs.

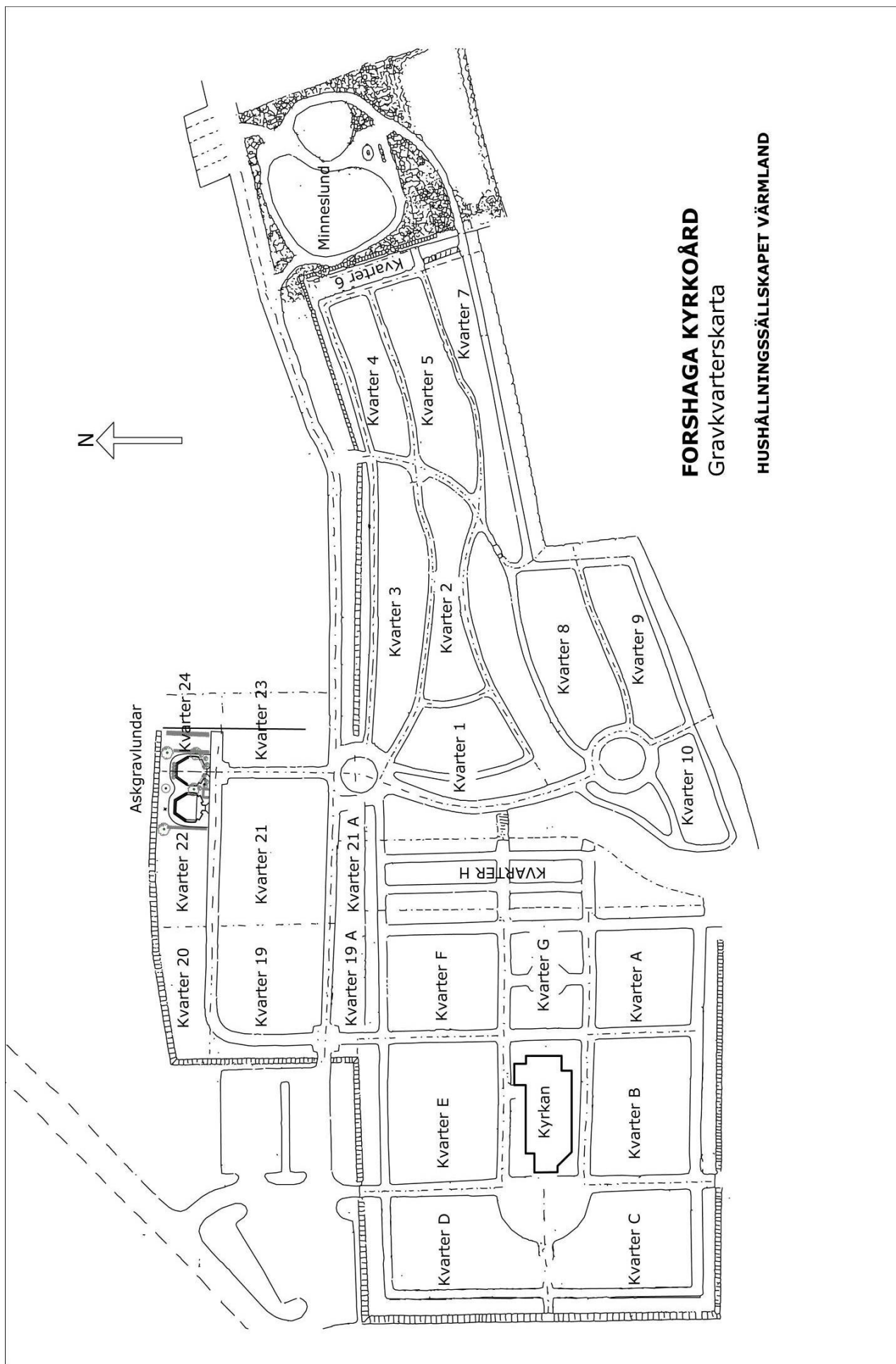
Den gamla kyrkogården är rätlinjigt anlagd på i huvudsak plan mark. Marken sluttar något längst i väster, och längst i öster har ett kvarter anlagts på en lägre marknivå. Olika karaktärsskapande träd är planterade vid den gamla kyrkogårdens entréer liksom invid kyrkans vapenhus, men inne i kvarteren är det sparsamt med träd. Kvarterens hörn

har tidigare markerats med höga ädelgranar. Många har tagits ned men en återplantering av serbgran har i viss mån skett. Två höga ädelgranar finns norr om kyrkobyggnaden och ytterligare en hög gran finns sydost om kyrkan. Kvarteren runt kyrkan har en särskild karaktär med höga formklippta tujahäckar. Kvarteren öster om kyrkan, däribland en anlagd meditationsplats, saknar i dag uppväxta träd och rumslighet. Syrenhortensia och spireabuskar skänker dock viss grönska och prydnad åt denna del av kyrkogården. De äldsta gravvårdarna, från 1920-talet, kännetecknas av höga och smala gravstenar. Trots att det är en relativt ung kyrkogård återfinns flera för orten intressanta inskriptioner. Här finns också tidstypiska exempel på mindre familjegravvårdar, varav flera i diabas med s.k. schablondekorer. På den gamla kyrkogården finns också sexton gravplatser med bevarad stenram, varav fem stycken är grusgravar. Övriga är belagda med gräs. Flertalet ramgravar är belägna väster om kyrkan och har låga breda gravvårdar från 1920-1940-talet. Sektioner av två olika järnstaket finns bevarade. Det ena hör till doktor Emil Thorelius gravplats i kvarter A. Staketet är dock i behov av renoivering och det är ovisst om de är kompletta. Allmänområden har funnits sydost och nordost om kyrkan, i kvarter A och F, men omlades för familjegravar redan under 1940-talet. Här finns bara enstaka gravplatser över enskilda kvar, däribland två järnkors och ett rekonstruerat träkors.

Den nya kyrkogården i öster, anlagd 1940, har en friare utformning anpassad efter topografin. Vägarna är mjukt formade och marknivåerna skiftar. I norr finns en högre del och i söder finns en lägre del. Området har karaktären av skogskyrkogård med träd som tallar och björkar tillsammans med ormbunkar och prydnadsbuskar. Kvarteren utgörs i stort av gravgårdar med kvartershäckar av oxbär. Gravvårdarna härrör från 1940-1960-talet och är homogent utformade med låga och breda stenar, placerade i gemensam gräsyta. Det övre området har en speciell gestaltning då gravrader avsedda för liggande vårdar är förlagda längs med flera av gångvägarna. I den västra delen finns även ett kvarter med bågformade gravrader avsedda för urngravar och liggande gravvårdar.

1972 års område i norr, består av ett större kistgravsområde med gravplatser längs rygghäckar av oxbär. Urngravgårdar finns utmed den norra delen liksom utmed den södra delen. Marken sluttar mot öster och området är anlagt i två nivåer. Här har gravsättning skett från 1970-talet fram till idag. Mycket av tidigare buskplantering är numera borttagen. Kvarteren erhåller dock grönska och rumslighet via lindarna i trädkransen samt från några lönnar och ekar.

På den gamla kyrkogården finns en särskilt anlagd sittplats med brunn öster om kyrkan. På den nya kyrkogården finns en sittplats med brunn på det nedre området. Här kan även platsbildningen vid den nya kyrkogårdens entré i norr nämnas, där utplacerade parksoffor står. På 1972 års område finns en sittplats med brunn i det nordvästra hörnet.

FORSHAGA KYRKOÅRD
Gravkvarterskarta

HUSHÅLLNINGSSÄLLSKAPET VÄRMLAND

KVARTER

På gamla kyrkogården finns kvarter A-H. Vid 1940 års område finns kvarter 1-10, och på 1972 års område finns kvarter 19-24, samt 19A och 21A. Här finns även askgravlunderna Lönner och Linden. Längst i öster finns minneslund.

Kvarter A var den första delen av kyrkogården som togs i bruk. Familjegravar är förlagda längs kvarterets ytterkant och längs med den omgivande gångvägen. Framträdande är den höga familjegravvården över doktor Emil Thorelius, försedd med ett bronsporträtt i relief. Intill finns även en hög gravvård rest över predikanten A. G. Forsgren. Den tidigare allmänningen i kvarterets mitt har lagts om för familjegravar redan under 1940-talet. Gravvårdarna är här låga och breda. Ett rekonstruerat träkors finns bevarat från den tidigare allmänningen. En låg yttre gränshäck av måbär finns i väster och norr. I övrigt saknas rygghäckar, vilket ger kvarteret en öppen karaktär. Syrenhortensia finns dock planterat vid några gravplatser, vilket skänker grönska och prydnad. I det sydvästra hörnet av kvarteret står en hög blågran, och i det sydöstra hörnet finns en relativt nyplanterad serbgran.

Kvarter B-E är symmetriskt anlagda på vardera sida om kyrkan. Kvarteren utgörs av familjegravar. Gravraden som ligger mot kyrkoplanen har en bakgrundsplantering av spireabuskar medan gravraderna längs med muren och gångvägarna saknar rygghäck. Inne i kvarteret finns höga rygghäckar av tuja. Hörnen i dessa kvarter har tidigare markerats av höga ädelgranar. Dessa är numera nedtagna och på vissa ställen har nyplantering skett. Plattstigar finns mellan gravraderna, men är överväxta av gräs. I kvarteren finns bevarade gravvårdar från 1920-talet, varav de flesta är höga och smala stenar med intressanta inskriptioner. Här finns även exempel på mindre familjegravvårdar i diabas, med tidstypisk schablondekoration. Invid kyrkoplanen i väster finns två kyrkvårdars familjegravar från 1940-talet, som getts en särskild utformning (kvarter C respektive D). På vardera sida om gångvägen mot kyrkan finns en gravplats omgärdad av låg måbärshäck. Gravvårdarna utgörs av liggande hållar omgivna av marksten. I kvarteren finns även tretton gravplatser med bevarad stenram. Fyra av dessa är belagda med grus. Kvarteren har tagits i bruk för senare gravsättning, men gravvårdarna är relativt homogena i utformningen, med låga och breda gravvårdar.

Kvarter A är det första området som togs i bruk.

Vy över kvarter B. I kvarteren omkring kyrkan finns höga häckar av tuja.

Kvarter C och D, längs gångvägen mot kyrkan finns två häckomgärdade gravplatser med liggande gravvårdar.

Kvarter E och F sett från kyrktornet.

Kvarter F har familjegravar förlagda längs kvarterets ytterkant, längs med den omgivande gångvägen samt längs med muren. Här finns några få 1920-talsvårdar varav flertalet är höga smala stenar. Den tidigare allmänningen i kvarterets mitt har lagts om för familjegravar under 1940-talet. Gravvårdarna är här låga och breda. Två järnkors finns bevarade från den tidigare allmänlinjen. Det kan nämnas att den f.d. gårdfarihandlaren och konstnären Karl Bohl (1903-1982), även känd som "Kalle Knepig" och "Karlstads sista original", vilar här i en familjegrav.

En låg yttre gränshäck av måbär finns i norr och öster. En rad av friväxande rosenspireabuskar utgör gräns mot väster. En rad av rosenspirea finns även planterad i en gravrad mitt i kvarteret. Träd saknas, vilket ger kvarteret en öppen karaktär. Syrenhortensia finns dock planterat vid några gravplatser, vilket skänker grönska och prydnad. Mitt i kvarteret går en smal asfaltsgång som är i dåligt skick.

Kvarter G består av en kort familjegravrad som visuellt ingår i en lång familjegravrad. Denna omfattar även delar av kvarter A och H, och är belägen i gränsen mot det lägre området i öster. I gränsen står ett antal gravvårdar i gemensam gräsyta utan rygghäck. Kvarteret omfattade tidigare även marken omkring brunnen och sittplatsen öster om kyrkan.

Kvarter H är beläget på en något lägre marknivå och nås via en trappa i söder respektive en trappa i mitten av området, samt även via en gångväg i norr. I mitten av kvarteret finns också en brant förbindelsetrappa till den nya kyrkogården.

Kvarteret utgörs av fyra långa gravrader anlagda i gemensam gräsyta. En kort gravrad utan rygghäck finns även anlagd längs muren i norr. Den gravrad som befinner sig mot slänten i öster har viss bakgrundsplantering av bergtall och ormbunkar. Träden ska dock tas bort enligt trädvårdsplanen utan nyplantering. I kvarterets mitt finns en rad med friväxande spireabuskar planterade mellan gravplatserna. I övrigt saknas rygghäckar. Viss tidigare träd- och buskplantering är borttagen och kvarteret präglas av vidsträckta öppna ytor. Gravraden i öster är särskilt homogen med låga breda gravvårdar.

Kvarter F, syrenhortensia ger viss rumslighet.

Kvarter F, i väster avgränsar en rad av spireabuskar (nedklippt vid fototillfället).

Kvarter G utgörs av en kort familjegravsrad invid brunnen och sittplatsen öster om kyrkan.

Kvarter H är beläget på en lägre marknivå.

Kvarter 1 utgörs i huvudsak av ett antal bågformade gravrader. Omkring kvarteret leder en mjukt formad gångväg. Den yttre avgränsningshäcken utgörs av häggmispel. Plattgångar av oregelbundet formade markplattor leder in mellan gravraderna. I kvarterets mitt finns en björk samt en rad med tujor, som ersatt en tidigare rad med parkrosor. Gravraderna i den främre avdelningen i väster är avsedda för liggande gravvårdar, medan gravraderna i öster liksom en gravrad längs gångvägen i söder utgörs av stående gravvårdar. De stora rektangulära hållarna i den främre avdelningen ger kvarteret en särskild karaktär.

Kvarter 2 är ett långsmalt kvarter beläget på en ås. På åsen växer många stora björkar tillsammans med solitärt planterade buskar som berberis och spirea. Kvarteret är avsett för liggande gravvårdar som är placerade utmed den omkringliggande gångvägen. Vägen i söder är högre belägen än vägen på norra sidan. Den södra gravraden har därför planare gravmark och här ligger stora rektangulära gravvårdar i en gemensam gräsyta. Den norra gravraden har starkt sluttande gravmark och gravplatserna är också försedda med en stenram kring planteringslådan.

Kvarter 3 är ett långsmalt kvarter som dels består av en lång gravrad vänd mot gångvägen i norr, dels av ett antal gravgårdar indelade av häggmispelhäck. I gravgårdarna är gravraderna förlagda längs med häckarna och vända mot varandra. Gravvårdarna är låga och breda. I kvarteret märks många luckor efter borttagna gravvårdar. Kvarteret har ingen trädplantering men får grönska och rumslighet från lindarna i den norra trädkransen och från björkarna i kvarter 2.

Kvarter 1 har bågformade gravrader och stora liggande hållar som ger en särskild karaktär.

Kvarter 2 är beläget på en ås med björkar och solitärt planterade buskar.

Kvarter 2 utgörs av gravplatser med enbart liggande gravvårdar, förlagda längs med omgivande gångväg.

Kvarter 3 består av en lång gravrad vänd mot gångvägen i norr samt av ett antal gravgårdar.

Kvarter 4 och 5 följer topografin men är i det närmaste symmetriskt anlagda invid varandra med en gångväg i mitten. I kvarterens mitt finns ett antal gravgårdar indelade av häggmispelhäck. Varje kvarter har en stor gravgård där gravvårdarna i flera gravrader står i gemensam gräsmatta utan rygghäckar. Trädplantering saknas, men någon enstaka solitärt planterad spireabuske och vitbrokig kornell förekommer. Här finns luckor efter borttagna gravvårdar. Gravrader finns även i kvarterens ytterkant, längs med gångvägarna. Den yttre gravraden i kvarter 5, mot väster och söder, utgörs av enbart liggande gravvårdar. Hällarna är stora och rektangulära och ger kvarteret en särskild karaktär.

Kvarter 6 består av en gravrad längs den östra muren. På andra sidan muren finns minneslunden.

Kvarter 7-10 är belägna på den nedre delen av den nya kyrkogården. Öster om dessa kvarter finns en relativt stor bevattningsdamm. Kvarteren nås via en gångväg från nordväst, via en trappa i nordost samt via en "gräsgång" från minneslunden. En brant trappa, numera avstängd, finns i anslutning till den f.d. bårkällaren. Området omges av slänt i väster och norr. Här växer huvudsakligen höga tallar och ormbunkar. Tidigare har även en del rönnar funnits planterade i slänten. Buskplanteringar finns i väster i form av spirea, berberis och schersmin. I anslutning till trappan i nordost finns oxbär och spirea. En central plats utgörs av en brunn omgiven av parkrosor, en mindre väg samt utplacerade soffor. Här finns en yttre avgränsning av en häggmispelhäck. Kring denna platsbildning finns en "rondellväg" som ger förbindelse till fyra mindre vägar som leder ut i området. På kartor utgörs kvarter 7 av ett långsträckt område som sträcker sig ända fram till minneslunden i öster. I dag har endast en kort gravrad med en handfull gravplatser tagits i bruk. Gravplatserna ligger nära trappan i nordost och här växer syrener. Gravraderna i de övriga kvarteren är dels förlagda längs med norra delen av en mjukt formad gångväg, samt dels i större avdelningar/gravgårdar i områdets mitt. Den yttre gravraden står fritt med slänten som bakgrund. I gravgårdarna utgör häggmispel yttre gränshäck och rygghäck. Vissa gravrader avslutas också med en kort skiljehäck.

Kvarter 4 och 5 består bl.a. av ett antal gravgårdar samt av liggande hällar längs gångvägarna.

Kvarter 6 består av en gravrad längs den östra muren.

Vy över den nedre delen av nya kyrkogården, sett från trappan i nordväst.

Vy över den nedre delen av nya kyrkogården, sett från den branta trappan i anslutning till bårkällaren.

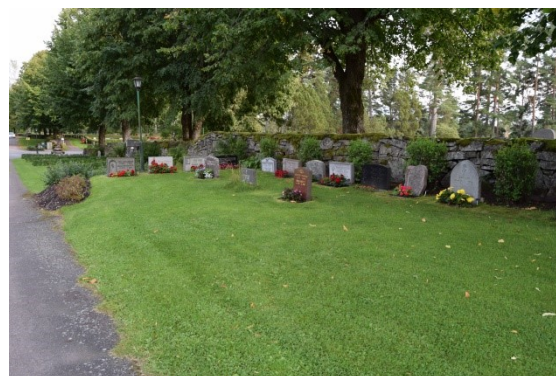
Kvarter 19, 21, 23 utgörs av ett antal gravrader förlagda längs rygghäckar av oxbär. Här har gravsättning skett från 1970-talet fram till idag. Marken sluttar mot öster och området är anlagt i två nivåer. Kvarter 19 befinner sig på den högre nivån. Vid nivåskillnaden och i anslutning till gångvägarna finns planteringar av parkros. I kvarteren förekommer enstaka träd av lönn och ek. Längs med den västra muren finns en bred planteringsyta där det växer olika prydnadsbuskar och perenner som funkia, dagdkåpa, liljor och pioner. I nordvästra hörnet av området finns en brunn och en sittplats omgiven av plantering.

Kvarter 19A, 21A är två mindre urngravskvarter förlagda längs med muren som gränsar mot den gamla kyrkogården. Kvarter 19A ligger på en högre marknivå än 21A. I kvarter 19A finns spireabuskar planterade mellan de gravplatser som är närmast muren. Gravraden framför står fritt i gräsytan. Kvarter 21A är indelad i mindre gravgårdar med låga oxbärshäckar. Här har bara någon enstaka gravplats tagits i bruk.

Kvarter 20, 22 är två större urngravskvarter förlagda i norr. Gravplatserna finns i en gemensam gräsyta. Mellan kvarteren finns en plantering av rosenbuskar. Tidigare buskplantering mot muren, som utgjordes av korallkornell och schersmin är numera borttagen. Kvarteren erhåller dock grönska och rumslighet från trädkransen av lindar samt av två lönnar i kvarteret.

Kvarter 19, 21, 23 utgörs av gravrader förlagda längs rygghäckar av oxbär.

Kvarter 19A, urngravplatser med spireabuskar.

Kvarter 21A, urngravplatser i mindre gravgårdar.

Vy över kvarter 22, urngravplatser i gemensam gräsyta.

Askgravlunden Linden respektive Lönnen är anlagda på delar av kvarter 22 och 24 i norr. Askgravlundarna har lika form, men muren är klädd med olika sorts stenmaterial – röd vånga granit respektive gråsvart granit.

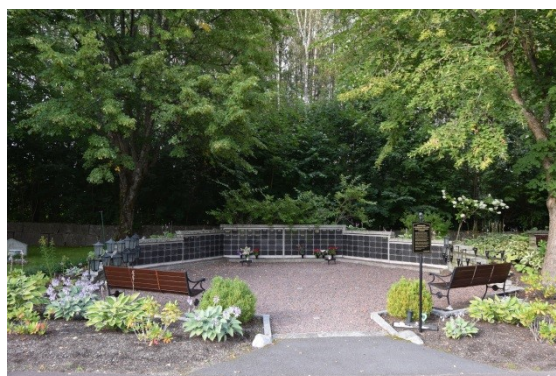
Askgravlundarna har oktagonal form med en grusad jordningsyta i mitten. Grusytan omges av ett lågt granitkantstöd samt en vinklad mur i betong, s.k. L-stöd, inklätt med stenplattor. Murkrönen är avtäckta med ljus granit. På vardera sida om betongmuren finns avtrappande knäckstensmur ner till marknivå. Framför muren finns en förhöjd smyckningsyta.

Platsen har en lummig karaktär omgiven av lindar. Norr om murarna finns weigela planterat. På ömse sidor om entréerna i söder finns sittplatser belagda med markplattor samt planteringsytor med buxbom, rododendron och funkia. På vardera sida om lundarna finns en yttre avgränsningshäck av oxbär. Invid askgravlunderna finns även en häck-omgärdad servicestation.

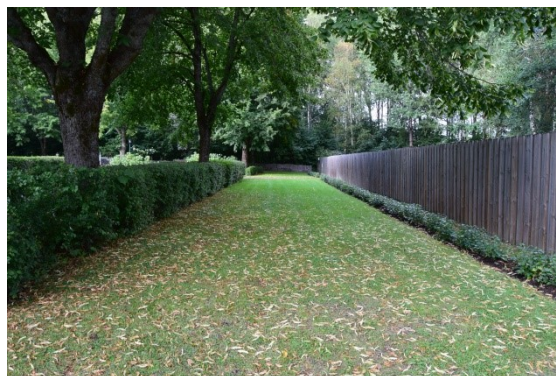
Kvarter 24, en del av kvarteret är reserverad för muslimska gravar, men har ej tagits i bruk ännu. Platsen omgärdas på båda sidor av oxbärshäck. Ett högt plank avskärmar mot öster. Bakom planket finns en materialhanteringsplan.

Askgravlunden Linden, med namnplattor av röd vångagranit, togs i bruk 2005.

Askgravlunden Lönnen, med namnplattor av gråsvart granit, togs i bruk 2010.

En del av kvarter 24 är reserverad för muslimska gravar.

Minneslund från 1990 har en parkliknande karaktär. Omkring en öppen gräsyta finns en mjukt formad gångväg lagd med brunröd marksten. Vägen omges av träd och planteringsytor med buskar och perenner. Vid ena sidan av gräsytan finns en brunn med sittplats och smykningsplats. Brunnen är klädd med stenplattor av sorten "vit arctic kvartsit". Mitt i brunnen finns en stor sten placerad där vattnet strömmar fram, vilket ska anspela på när Moses slog stenen i en klippa så att vattnet forsade fram.²⁴⁵ Vid smykningsplatsen står en parksoffa. I lunden finns även utplacerade bänkar med träsits och vitt stativ. Bland träden finns bl.a. tall, ornäsbjörk, balsampoppel, hängsäl, rödblåg lönn, tuja och låga barrväxer. Buskarna utgörs bl.a. av oxbär, spirea, snöbär, häggmispel, syrenhortensia, benved, mahonia, schersmin, ölandstok och syrener. Bland perennerna finns astilbe och funkia. Vid smykningsplatsen finns också liljor, kärleksört, flox och stjärnflocka. Från sittplatsen finns en förbindelseväg mot det nedre området på den nya kyrkogården. I minneslund utgörs vägen av marksten, men i kvarter 7 övergår vägen till "gräsgång". Mot Industrileden finns en yttre gränshäck av häggmispel.

Minneslundens smykningsplats med brunn och sittplats.

Minneslund har en parkliknande karaktär med en mängd träd och planteringar.

²⁴⁵ *Minneslund förskönar kyrkogården i Forshaga*, Värmlands Folkblad 26.5.1990.

INSKRPTIONER OCH TITLAR

Forshaga kyrkogård, som togs i bruk 1920, hör till de yngsta i stiftet. Titlar förekommer främst på de äldsta gravvårdarna. Från tiden efter 1940-talet har man i de flesta fall valt att inte ange någon titel. Av särskilt intresse är de titlar som har koppling till "bolaget", d.v.s. de verksamheter som sorterade under Mölnbacka-Trysil vid 1900-talets början. På kyrkogården finns två gravvårdar i lika utförande som är försedda med titeln disponent. Den ena är rest över David Fielding och den andra är rest över Torsten Rådberg. Bland de övriga titlarna finns brukstjänstemannen, övermontör och revisorn. Flera har titeln kassör och en vård är försedd med inskriptionen "Kassören vid AB Mölnbacka Trysil". Här kan även en vård med inskriptionen "F.d. förman vid Klarafors" nämnas. Titeln skogvaktaren finns på tre gravvårdar.

En gravvård på gamla kyrkogården har den klassiska sjömanssymbolen av ett ankare tillsammans med titeln sjökapt. Vid Leverströms familjegrav på den nya kyrkogården har två hållar från 2000-talet förförsetts med motiv från den tidigare flottningsverksamheten, nämligen två s.k. Lustenbåtar. Järnvägen var betydelsefull för transporter men också som arbetsgivare. På kyrkogården återfinns titlar som f.d. banvakt och kassören. Den sistnämnda titeln står tillsammans med järnvägens symbol – det bevingade hjulet. Symbolen finns på ytterligare en gravvård, som dock saknar titel.

Titeln fabrikören liksom modellsnickare har koppling till Sohlbergs gjuteri. Ytterligare två personer har titeln fabrikör. Den ena har koppling till en smidesverkstad på Åsmyren medan den andra har koppling till snickerifabriken Dyvelstens Furumöbler. Titeln kamrer har anknytning till bolaget Forshaga elektriska. Titeln direktör har koppling till Norsjö mekaniska verkstad. Bland andra yrkestitlar finns; verkmästare, bergsingenjör, byggmästaren, snickaren, muraremästaren, målarmästare, trädgårdsmästare och trädgårdsanläggare.

Hemmansägaren är en vanlig titel och här kan också titlarna bonden, lantbrukaren och rättaren nämnas. Flera inskriptioner har koppling till ortens serviceverksamhet. På kyrkogården finns tiotalet gravvårdar med titeln köpman. Här finns också en handlanden, järnhandlanden, frisör, frisörmästaren, damfrisörmästare, bokhandlare, slaktaren, köksmästaren, skräddaremästare, skomakaremäst., urmakarmästaren, åkeriäg.

Inom samhällets offentliga förvaltning finns titlarna nämndemannen, häradsdomare och kriminalinspektör. Sjukvården representeras av titeln doktor tillsammans med symbolen av en s.k. Asklepiosstav omslingrad av en orm. Asklepios är läkekonstens gud och hans dotter Hygieia, brukar avbildas med en skål och en orm, vilket är farmakologins symbol. På en gravvård över ett tandläkarpar, återfinns symbolen av en sådan ormskål. Inom det militära finns titlarna armédirektör samt "Styckjunkaren vid Waxholms kustartilleri". Skolväsendet representeras av titlarna överlärare, folkskolelärare och lärarinnan. Några titlar med koppling till församlingen finns också; kyrkoherden, kyrkvården och kyrkogårdsmästaren. Här kan även titeln predikant nämnas. Intressanta och ensamma i sitt slag är titlarna konstnären och den engelskklingande titeln trapper, vilket kan översättas som en pälsjägare.

På kyrkogårdens äldre gravvårdar finns inskriptioner som bibelhänvisningar, psalmverser och sentenser; "Minnen lever kvar", "Minnet vår glädje", "Låten barnen komma till mig", "Vägen Sanningen och Livet", "Saliga äro de döda som dö i herran", "Jag knäpper mina händer", "Till uppståndelsens morgon", "Vad jorden gömmer ej hjärtat glömm", "Kristus lever", "Kristus är mitt liv döden är min vinning", "Älskad Saknad", "Sov i ro", "Vila i frid", "Älskad Saknad".

Kvinnliga titlar är sällsynta. På kyrkogården är det ovan nämnda tandläkare samt en lärarinna som fått sina yrkestitlar angivna på gravvården. Inskriptioner som änkefru, fru, makan och hustrun förekommer också tillsammans med kvinnornas namn. Som på många andra kyrkogårdar finns i Forshaga särskilda syskongravar med inskriptioner som just syskonen och syskongrav.

VEGETATION

Träd

Den gamla kyrkogården har en trädkrans av lindar planterade innanför kyrkogårdsmuren. Trädplanteringen inne på den gamla kyrkogården är sparsam. Tidigare har höga ädelgranar markerat kyrkoplanen liksom kvarterens hörn. Flertalet träd är numera borttagna. En viss återplantering i form av serbgran har skett, men dessa träd är fortfarande låga. Endast tre höga ädelgranar finns numera kvar på gamla kyrkogården. En hög fujigran står vid norra entrén (kv D) och en hög gran av samma sort står norr om kyrkans vapenhus. I kvarter A står ett högt exemplar av en blågran. Entréerna till gamla kyrkogården flankeras av olika träd som malusträd (södra entrén), paradisträd (västra entrén), pelartuja samt karagan (norra entrén). Vid en gång mellan kvarter D och E finns två låga träd av sorten hängsälg. Invid kyrkans vapenhus växer rönnsumak och rönn.

Den nya kyrkogården har en trädkrans av lindar innanför kyrkogårdsmuren i norr och en trädkrans av tallar mot söder. Kyrkogårdsområdet har i övrigt karaktär av skogskyrkogård och de dominerande träslagen är tall och björk. Ett kvarter har inslag av tuja.

1970-talets område i norr omgärdas likaså av en trädkrans av lindar. Någon enstaka lönn finns inne i kvarteren.

Minneslunden har en parkliknande karaktär med många träd, däribland tall, björk och tuja.

Häckar och buskar

På den gamla kyrkogården utgörs rygghäckarna till stor del av tuja. I vissa kvarter finns rader av spireabuskar som avgränsning och bakgrund till gravvårdarna. Syrenhortensia finns också planterat vid vissa gravplatser, vilket skänker grönska och prydnad. Invid kyrkoplanen i väster är gångvägen liksom två gravplatser omgivna av en låg måbärshäck.

På den nya kyrkogården utgörs rygghäckarna av häggmispel. På det nedre området finns buskar som parkros, spirea, schersmin, oxbär och syren. På det övre området förekommer rododendron, berberis, spirea och kornell. Här har många ursprungliga prydnadsbuskar tagits bort. Vid en cirkelformad platsbildning mellan gamla och nya kyrkogården finns ett antal formklippta oxbärsbuskar som ger platsen en särskild karaktär.

På 1970-talets område utgörs rygghäckarna av oxbär. I ett urngravskvarter finns en rad av spireabuskar planterade mellan gravplatserna. Planteringar av parkros finns på vissa ställen i anslutning till gångvägarna. Längs med västra muren finns också plantering av buskar, däribland kornell.

Övrig plantering

Det bör nämnas att själva kyrkobyggnaden är försedd med miljöskapande grönska i form av vildvin. Det finns även särskilda planteringar av träd, buskar och perenner i anslutning till parkeringsplatserna, vid församlingshemmet och vid gravkapellet.

OMGÄRDNING, ENTRÉER OCH TRAPPOR

Kyrkogårdens olika utvidgningsområden omgärdas av en stenmur, utom det låga området i söder mot Industrileden. Här utgör en plantering av tallar respektive en plantering av häggmispel yttre avgränsning. Inne på den nya kyrkogården finns fallskydd på vissa ställen i form av låga, enkla trästaket. Huvudentréer till kyrkan och kyrkogården finns i anslutning till parkeringsplatserna i norr och söder. Här finns höga murade portstolpar avtäckta med flata stenar. Vid södra entrén finns en nisch i varje portstolpe. Fästen för grindar finns till dessa båda entréer, men grindarna saknas. Den västra entrén är smal och troligen avsedd att användas av prästen, då prästgården ligger rakt över den nuvarande vägen. Här finns höga murade portstolpar avtäckta med flata stenar samt en järngrind.

Till 1970-talets område finns en bred entré i västra muren, i anslutning till den norra parkeringsplatsen. Portstolparna är höga och likt övriga entréer avtäckta med flata stenar. Här finns en järngrind.

Från parkeringsplatsen och längs med 1970-talets norra sida går en cykelbana österut mot 1940-talets område och minneslunden. I den nordöstra muren finns en entré till 1940-talets område. Portstolparna är höga och avtäckta med flata stenar. Fästen för grindar finns, men grindarna är avhängda och förvaras i den f.d. bårkällaren.

Minneslunden och en mindre parkering nås med bil från Slottsvägen i öster, och även via cykelbanan från parkeringen i nordväst. Vandringsstigar från vårdhemmet ansluter till denna cykelbana.

På grund av kyrkogårdens olika marknivåer finns trappor på flera ställen.

I kvarter H finns två trappor. Här med en enkel handledare av trä.

En trappa finns invid den östra muren på 1940-talets område. Härifrån leder en gräsgång till kvarter 7 respektive minneslunden.

En lång trappa med enkel handledare av trä förbinder det övre området (kv 2) med det nedre (kv 7).

I slänten mellan gamla och nya kyrkogården finns branta trappor med handledare av järn på två ställen. De är numera avstängda.

Södra entrén.

Västra entrén mot prästgården.

Nordvästra entrén.

Västra entrén till 1970-talets område.

Nordöstra entrén till 1940-talets område.

Entrén till minneslunden i nordost.

Grindarna till nya kyrkogården bär korssymboler och året 1940.

Grindarna till nya kyrkogården bär korssymboler och året 1940.

BYGGNADER

Forshaga kyrka från 1921 är uppförd efter ritningar av Bror Almquist. Stenkyrkan har en historiserande stil med tyngdpunkt på nationalromantik. Den består av ett rektangulärt vitputsat långhus med rakt kor i öster och kyrktorn i väster. Långhusets gavelspetsar är klädda med brunmålad lockpanel. En sakristia är vidbyggd norr om koret. Det branta takfallet är belagt med svart glaserat tegel. Ovanför huvudingången finns en reliefskulptur med symboler för Treenigheten, Guds härlighet, Evigheten och Kristus.²⁴⁶

Prästgården från 1923 är numera i privat ägo. Den är belägen på andra sidan nuvarande vägen mot Skived. Byggnaden har vit träpanel och gröna snickerier.

Bårkällaren, numera förråd, byggdes 1942 efter ritning av byggmästare Karl Eriksson från Forshaga. Han ritade även en bårkällare året därpå till Övre Ulleruds kyrkogård. Bårkällaren består av gjuten betong med slätputsade väggar. Trappor och stödmurar är lagda av Mölnbacka gnejsgranit. Vid den övre änden av trappan finns två stenplintar.²⁴⁷

Ekonomibyggnaden med källare uppfördes 1959 och inrymmer i dag kontor och personalutrymmen samt tillbyggt garage.²⁴⁸ Byggnaden är putsad i en bruten vit kulör och takets gavelsidor är försedda med brun träpanel. Under 1980-1990-talet har ekonomi-byggnaden sammanbyggts med ett befintligt garage (från 1974) samt tillbyggt ytterligare mot söder.²⁴⁹ Tillbyggnadens fasader är dels putsade och dels klädda med stående panel i bruten vit kulör. Taken är belagda med tegel.

Gravkapellet är uppfört 1974 efter ritningar av Gunnar Henriksson. Fasaderna är vitputsade och taket är belagt med tegel.

Församlingshemmet från 1978 är uppfört efter ritningar av Jerk Alton. Byggnaden är uppförd med souterängvåning. Fasaderna utgörs av gult tegel. Det valmade sadeltaket är belagt med plåt.

Garaget bakom gravkapellet uppfördes år 2004. Fasaderna är klädda med träpanel i bruten vit kulör. Taket är belagt med tegel.²⁵⁰

²⁴⁶ Bebyggelseregistret, Raä.

²⁴⁷ PM ang byggnad för bårhus, 12.4.1941 Karl Eriksson, Värmlandsarkiv.

²⁴⁸ Bergqvist 1987.

²⁴⁹ Bygglövshandlingar, Värmlandsarkiv.

²⁵⁰ Bebyggelseregistret, Raä.

Forshaga kyrka invigdes 1921.

Prästgården från 1923 är numera i privat ägo.

Den f.d. bårkällaren byggdes 1942.

Gravkapellet byggdes 1974.

Personalbyggnaden uppfördes 1959 och har tillbyggt och sammanbyggt med ett garage.

Garaget bakom kapellet byggdes 2004.

Församlingshemmet från 1978 är ritat av Jerk Alton.

ÖVRIGT

Meditationsplatser

På den gamla kyrkogården finns en anlagd sittplats öster om kyrkan. En asfalterad gång leder fram till en cirkelformad plats med en brunn, omgiven av vida gräsytor. I två hörn av den stora gräsytan finns nyplanterade solitära granar. Vid brunnen står två parksoffor samt två stora blomlådor. Platsen saknar rumslighet och helhetsgestaltning då all tidigare växtlighet är borttagen. Sittplatsen har tidigare omgetts av bl.a. stora granar, pilträd, hängkaragan samt spireabuskar.

På den nya kyrkogården finns en centralt anlagd sittplats på det nedre området. En asfalterad gång leder fram till en häckomgärdad vändplan. I mitten finns en brunn omgiven av en plattgång samt av parkrosor. Parksoffor finns placerade på vändplanen.

En platsbildning som bör nämnas är också den vändplan som finns vid den nya kyrkogårdens huvudentré i norra muren. Platsen utgör förbindelse mellan den gamla och den nya kyrkogården. I mitten finns en rund grusbelagd yta där ett stort planteringskärl för sommarblommor har placerats. Här finns även en lyktstolpe. Som inramning till platsen finns grupper av formklippta oxbärsbuskar. Framför buskarna står utplacerade parksoffor.

På 1970-talets område finns en anlagd sittplats invid muren i områdets nordvästra hörn. Marken är belagd med markplattor och i mitten finns en brunn. Brunnen är klädd med s.k. nubbssten av kalksten. Här har en parksoffa placerats. Längs med den västra muren finns en bred planteringsyta som även omger sittplatsen. Här växer olika prydnadsbuskar och perenner som funkia, dagglåpa, liljor och pioner.

Särskilt anlagda sittplatser finns också i minneslunden liksom i askgravlunderna. Dessa beskrivs i ett tidigare avsnitt.

Bänkar och belysning

Parksoffor av modellerna Norrahammar, Byarum och Art Form står utplacerade på kyrkogården. De flesta har svarta stativ/gavlar och bruna träsitsar. Någon enstaka har gröna gavlar. Det finns även utplacerade bänkar med vitt stativ och träsits. På den nya kyrkogården, i anslutning till kvarter 2, finns några fasta bänkar i form av stenplintar med träsits. Samma typ av bänkar finns vid trappan i kvarter H, mellan gamla och nya kyrkogården.

Belysningen utgörs av grönmålade lyktstolpar med armaturer av klassisk gaslyktemodell. På det nedre området finns svarta lyktstolpar. Dessa är av en annan gaslyktemodell.

Servicestationer

Servicestationerna har i de flesta fall markbeläggning av sten och är häckomgärdade. Här finns vasställ, redskapsställ, säckhållare i trä med plåtlock, tunna för kompost samt enkla vattenposter.

Bevattningsdamm

En stor bevattningsdamm är belägen i sydöstra delen av kyrkogården. Den omgärdas av Gunnebostängsel och avskärmas till viss del av rododendron och syrenbuskar.

Sittplats vid brunn på den gamla kyrkogården.

Sittplats omkring brunn och rosenplantering på den nya kyrkogården.

Platsbildning mellan nya och gamla kyrkogården. Formklippta oxbärsbuskar ramar in platsen och utgör bakgrund till utplacerade parksoffor.

Fasta bänkar på den nya kyrkogårdens övre del.

Sittplats vid brunn på 1970-talets område.

Servicestationerna har i de flesta fall markbeläggning av sten och är häckomgärdade.

Bevattningsdamm i sydöstra delen av kyrkogården.

SAMMANFATTNING AV FORSHAGA KYRKOGRÅRDS KARAKTÄRSDRAG

Forshaga kyrkogård är centralt beläget i samhället. De olika utvidgningsområdena är tydligt avläsbara och ligger avgränsade från varandra. Den gamla kyrkogårdsdelen är rätlinjigt anlagd. Kvarteren runt kyrkan har en särskild karaktär med plantering av granar och höga rygghäckar av tuja. De äldsta familjegravvårdarna återfinns längs med gångvägarna i kyrkans närhet. Sexton ramgravar återfinns, varav fem är belagda med grus. Många gravramar och grusgravar har dock tagits bort i samband med rationaliseringar. 1920-talets familjegravvårdar är i många fall höga och smala stenar med intressanta inskriptioner. Framträdande är doktor Emil Thorelius höga gravvård med en porträttrelief i brons. Här finns även intressanta exempel på mindre familjegravvårdar från 1920-talet med ovanlig dekor och symbolik. Tidigare allmänområden öster om kyrkan är omlagda för familjegravar och endast enstaka gravvårdar på allmänna gravplatser finns bevarade, däribland två järnkors och ett träkors. Kvarteren öster om kyrkan har en mer öppen karaktär då vissa planteringar har tagits bort, bl.a. häckar och flera höga granar. Karaktärs- och rumsskapande plantering saknas också helt kring en centralt anlagd sittplats med en brunn.

Den nya kyrkogårdsdelen i öster är anpassad till topografin och har friare former. Den kan liknas vid en skogskyrkogård med mjukt formade gångar, och växtlighet i form av ormbunkar och buskar tillsammans med många tallar och björkar. Här har gravsättning främst skett under 1940-1960-talet. Gravvårdarna präglas av stor homogenitet med låga och breda stenar, placerade i gravgårdar. Utmärkande för området är gravraderna avsedda för liggande gravvårdar längs med gångvägarna. Längst i öster ansluter den senare anlagda minneslunden som har en parkliknande karaktär.

1970-talets område i norr är traditionellt anlagt med ett stort kistgravsområde med rygghäckar. I norr och söder finns mindre urngravgårdar som får grönska och rumslighet från trädkransen av lind. I nordost finns de senare anlagda askgravlundarna som kan beskrivas som mindre rum omgivna av planteringar och lummig grönska.

Viktiga element som bidrar till kyrkogårdens karaktär är kyrkogårdsmuren liksom trädkransen av lindar, de höga tujahäckarna och ädelgranarna på gamla kyrkogården liksom den nya kyrkogårdens trädplantering av tall och björk. Prydnadsbuskar och häckar är betydelsefulla då de bidrar till att skapa rumslighet och struktur. Plattgångar är värdefulla för strukturen, men är i dag överväxta.

LAGSKYDD

Begravningsplatsen är tillkommen före 1940 och skyddas därmed av kulturmiljölagens 4 kapitel 13 § som säger "I fråga om en begravningsplats som anlagts före utgången av år 1939 krävs tillstånd av länsstyrelsen för att väsentligt ändra begravningsplatsen".

Tillstånd krävs alltid för utvidgning och för uppförande eller väsentlig ändring av byggnader, murar, portaler eller andra fasta anordningar. Detta skydd omfattar även de delar av kyrkogården som är tillkomna efter 1939. Vid frågor kring förändringar och tillstånd kontakta gärna Länsstyrelsen i Värmlands län.

ATT SÄRSKILT TÄNKA PÅ I FÖRVALTNING OCH ANVÄNDNING AV FORSHAGA KYRKOGÅRD

Viktigt för helheten

- Stenmuren som omger kyrkogården är ett viktigt arkitektoniskt element och avgränsar kyrkogården både fysiskt och symboliskt från omgivningen. Stenmuren ska bevaras.
- Kyrkogårdens ingångar med grindar av järn. Grindar ska bevaras och vårdas med traditionella material och metoder. Undanställda grindar ska förvaras på ett sätt som inte minskar det kulturhistoriska värdet, och om möjligt, återplaceras på den plats där de historiskt hör hemma.
- Kyrkogårdens gångar bör ha bevarad sträckning och beläggning.
- Plattstigar ger struktur i kvarteren och bör bevaras.
- Servicestationer ska vara noga planerade och anlagda så att de inte inkräktar på gravplatser.
- Viktiga platser i anläggningen är särskilt anlagda sittplatser för kontemplation. Sittplatserna bör bevaras.
- Mycket värdefulla gravvårdar, som är i församlingens ägo, får inte avlägsnas från befintlig plats, ändras eller återupplåtas.
- Värdefulla gravvårdar, som är i församlingens ägo, bör bevaras och bör inte avlägsnas från befintlig plats. När en gravanordning som klassats som värdefull är/blir återlämnad kan gravvården/gravplatsen återanvändas, exempelvis genom att man slipar ned inskriptioner och gör nya. Dekor bör dock sparas. I de fall där inskriptionen bedöms vara av kulturhistoriskt intresse bör återupplåtelse ske utifrån vad som bedöms lämpligt i varje enskilt fall. En möjlighet är att man vänder på gravvården och gör en ny inskription. På så vis bevaras inskriptionen till eftervärlden. Återanvända gravvårdar bör försees med recyclingsymbol för att redovisa förändringen och för att uppmärksamma eventuell inskription på baksidan. I vissa fall kan originalstenen lämnas orörd och en ny liggande sten tillföras.

Viktigt för de olika delarna

- Placering av nya gravvårdar bör ske under överinseende av kyrkogårdsförvaltningen för att säkerställa att gravvården hamnar i rätt läge.
- Nya gravvårdar på återupplåtna gravplatser bör anpassas efter karaktären för respektive område, vad gäller storlek, form och material. Huvudmannen ska upplysa gravrättsinnehavare om vikten av att värna de kulturhistoriska värdena vid återupplåtelse av gravplats.
- På den nya kyrkogården är vissa gravrader längs gångvägarna avsedda för liggande gravvårdar. Karaktären med stora rektangulära gravvårdar bör bevaras. Återanvändning kan med fördel komma i fråga i dessa områden.
- I det f.d. allmänområdet (kvarter A) finns ett träkors som nyligen rekonstruerats. Att fortfarande kunna avläsa den typen av gravmarkör är av socialhistoriskt värde. Man bör därför bevara träkorset så långt det är möjligt. Se kapitlet vård och underhåll. Bevaka namnskylden som riskerar att lossna. När inte korset håller längre bör man tillverka en kopia. Gör den lika vad gäller material, form, storlek och bemålning. Var uppmärksam på detaljer som fasningar i ändträet, vilket är av betydelse, både för utseende och för vattenavrinning.
- En del av kvarter G har en gång reserverats för en parkmässig gestaltning istället för att nyttjas till gravplatser. I dag saknar meditationsplatsen en helhetsgestaltning då all plantering är borttagen. Sittplatsen bör bevaras/återskapas.

Vegetation

- Yttre avgränsningshäckar bör bevaras.
- Kvartershäckar liksom buskar utgör bakgrund till gravvårdar. De är betydelsefulla för kyrkogårdens struktur och karaktär och bör bevaras.
- Antagen trädvårdsplan ska följas. Äldre planteringsritningar och växtförslag bör vara vägledande om man önskar söka tillstånd för nyplanteringar.
- Äldre perenna växter vid gravplatser bör bevaras i möjligaste mån.

MYCKET VÄRDEFULLA GRAVVÅRDAR FORSHAGA

* = Återlämnad grav

Gravnummer: A 22-23

Tillkomstår: 1921

Urvalskriterium: Inskription- titel, berättande, person- och lokalhistoria, tidstypisk, miljöskapande. Predikant Anders Gustaf Forsgren var predikant i Grava Missionsförening från 1892 fram till sin död 1921.²⁵¹

Karaktäristik: Hög s.k. bautasten med oval namnplatta. Gravplatsen är planterad med syrenhortensia. Inskription: Predikant A. G. Forsgren född 29/1 1854 död 7/5 1921 hans maka Anna Lovisa född 2/11 1854 död 15/7 1923 sonen Paul *13/12 1891 + 26/1 1927 makan Edith Maria *1/3 1894 +15/2 1981, vänner reste vården.

Gravnummer: A 24-25

Tillkomstår: 1921

Urvalskriterium: Material- brons, konstnärligt värde, inskription-titel, vem som reste vården, person- och lokalhistoria. Doktor Emil Thorelius var son till kyrkoherde Fredrik Thorelius i Grava. År 1903 började han arbeta som läkare i Forshaga. 1905 blev han bruksläkare samt järnvägläkare vid Karlstad-Munkfors järnväg. Han är ihågkommen som en omttyckt läkare som "visade tjänstvillighet och medlidande med sjuka och fattiga".²⁵²

Karaktäristik: Hög s.k. bautasten försedd med en porträttrelief av brons, tillverkad av konstnären Astri Taube. Gravplatsen har ett bevarat men undanställt järnstaket. Inskription: Doktor Emil Thorelius *1859 +1921 hans maka Agnes +1878 +1955 sonen Yngve *1905 +1956 sonen Erik *1910 +1968 vänner reste vården.

Gravnummer: A 28A-29A

Tillkomstår: 1920

Urvalskriterium: Person- och lokalhistoria. Anna Sofia Frödin begravning, den 21 november 1920, var den första som skedde i den nyuppförda Forshaga kyrka.²⁵³ Maken Johan Gustaf Frödin arbetade som kyrkvaktmästare, se även tidigare avsnitt om kyrkogårdens historik.

Karaktäristik: Hög s.k. bautasten med oval namnplatta. Inskription: J. G. Frödin *1864 +1931 hustru Sofia *1858 +1920 familjegrav.

²⁵¹ Sandin 1930.

²⁵² Sandin 1930.

²⁵³ Forshaga församlings digitala gravbok.

Gravnummer: A 31a-c

Tillkomstår: 1920

Urvalskriterium: Tidstypisk, miljöskapande, ovanlig form.

Karaktäristik: Hög gravvård i nationalromantisk stil. Stenen är grovt huggen med linjedekor i olika mönster. Inskription: Axel Pettersson makan *1870 +1944 Elin *1875 +1967 Aina *1903 +1934 Gösta *1899 +1920 familjegrav Gunnar Rudén *1897 +1968 makan Elsa *1896 +1982.

Gravnummer: A 33a-c*

Tillkomstår: 1935

Urvalskriterium: Inskription- titel, person- och lokalhistoria, tidstypisk, miljöskapande. Folkskolläraren Carl Emil Larsson tjänstgjorde som lärare i Grava och Forshaga under 42 år, från 1886 fram till pensionen 1929.²⁵⁴

Karaktäristik: Låg bred tredelad gravvård med rak topp. Överst finns symbolen av en strålende stjärna. Sidostenarna har symboler av oljelampor. Inskription: Folkskollärare C. E. Larsson familjegrav.

Gravnummer: A 66c-65a

Tillkomstår: (1923) 2016

Urvalskriterium: Material- trä, gravvård i anslutning till f.d. allmänområde. I kyrkoboken står Charlotta Larsson f. Andersdotter noterad som inhysesänka från Lene i Frykerud. Hon kom från gården Skansen och bodde sin sista tid hos dottern Anna Bergqvist i Forshaga.²⁵⁵

Karaktäristik: Vitt träkors, rekonstruerat. Inskription: 1836 Charlotta 1923.

Gravnummer: A 66b

Tillkomstår: -

Urvalskriterium: Inskription- symbol, tidstypisk, miljöskapande.

Karaktäristik: Medelhög gravvård i form av ett stenkors placerat på sockel. I korsets mitt finns symbolen av en lyra. Inskription: Carl Bergkvist familjegrav.

Gravnummer: B 14a-c

Tillkomstår: 1928

Gravplatsen har två gravvårdar.

Urvalskriterium: Tidstypisk, miljöskapande, ovanlig dekor. Erik Gustav Mattsson (*1867) och hans hustru Karolina (1871 - 1941) fick lagfart på torpet Halla i Skived 1918. Gården var i släktens ägo till 1973. Två av barnen, Karin (1904-1928) och Verner (1896-1930) dog båda unga i lungtuberkulos.²⁵⁶

1. Karaktäristik: Medelhög gravvård vars framsida upptas av ett stort kors, omgivet av stiliserade blomstergirlander. Inskription: E. G. Mattssons familjegrav. 2. Karaktäristik: Liggande håll. Inskription: Sonen K. Edner 1902-1981.

²⁵⁴ Sandin 1930.

²⁵⁵ Inga Asker, Charlotta Larsson var hennes farmors mor.

²⁵⁶ www.bygdebånd.se, om torpet Halla.

Gravnummer: B 20a-c

Tillkomstår: 1925

Urvalskriterium: Tidstypisk, miljöskapande. Enligt kyrkoboken var Johan Fax flottningsarbetare. Dottern Signe Eveline (1907-1925) var den första som gravsattes i familjegraven.

Karaktäristik: Hög smal gravvård med bågformad topp. Överst finns en korssymbol omgiven av stiliserad växtdekor.
Inskription: J. Fax familjegrav.

Gravnummer: B 24a-c

Tillkomstår: 1921

Urvalskriterium: Tidstypisk, miljöskapande. I kyrkoboken står Anna Kajsa Johansson noterad som änka.

Karaktäristik: Hög gravvård vars topp har trepassbågeform. Överst på stenen finns symbolen av en oljelampa omgiven av linjedekor. På en av sidobågarna sitter en duva.
Inskription: Anna Kajsa Johansson *25 juni 1844 +24 sept. 1921 Joh. 11.25 dottern Gerda Maria * 29 maj 1881 + 3 sept. 1937.

Gravnummer: B 32a-c

Tillkomstår: 1921

Urvalskriterium: Inskription- vem som reste vården, tidstypisk, miljöskapande. I kyrkoboken står Carl Portner noterad som bokhållare. Enligt folkbokföringen år 1890 var familjen bosatt i Arvika. Carl är då noterad som arbetare vid pappersmassfabriken och f.d. poliskonstapel.

Karaktäristik: Hög s.k. bautasten med oval namnplatta.
Inskription: Carl Portner 1854-1921 hans maka Maria 1857-1940 vänner reste vården.

Gravnummer: C 60a-c

Tillkomstår: 1928

Urvalskriterium: Tidstypisk, miljöskapande. I gravboken står Karl Nilsson noterad som elektriker.

Karaktäristik: Medelhög smal gravvård med rak topp. Överst finns en korssymbol omgiven av en draperad svepning.
Inskription: Karl Nilsson *1870 +1928 familjegrav.

Gravnummer: C 63a-c

Tillkomstår: 1929

Urvalskriterium: Inskription- titel "änkefru", tidstypisk, miljöskapande.

Karaktäristik: Hög s.k. bautasten med oval namnplatta.
Inskription: Änkefru Kristina Sandström *1878 +1929 Agnes Sandström *1900 +1962 familjegrav.

Gravnummer: D19a-20c

Tillkomstår: 1961

Urvalskriterium: Inskription- titel, person- och lokalhistoria. Torsten Rådberg var disponent vid Mölnbacka-Trysil. Familjen var under många år bosatt i Slottet, den f.d. disponentvillan öster om kyrkogården.²⁵⁷ I familjegraven vilar Torsten Rådberg (+1961) och maken Greta (+1972).

Karaktäristik: Medelhög gravvård med grovt huggna sidor och försänkt namnplatta. Inskription: Disponent Torsten Rådbergs familjegrav.

Gravnummer: D 21 a-22c

Tillkomstår: 1926

Urvalskriterium: Inskription- titel, person- och lokalhistoria. David Fielding föddes i England. Han studerade i hemlandet och i Finland, där fadern var disponent för ett pappersbruk i Tavastehus. Redan som ung ingenjör började han arbeta inom cellulosaindustrin. Han arbetade bl.a. i Lessebo, Grycksbo, Örebro sulfatfabrik samt vid industrin i Moss, Norge. Makan Anna Svensson från Jönköping dog i Moss 1908. Han blev med tiden disponent i Mölnbacka-Trysil. Han ombesörjde att bolaget skänkte 72000 kr och fri tomt för kyrkobygget i Forshaga. Gravplatsen uppläts som en gåva från Forshaga församling.²⁵⁸

Karaktäristik: Medelhög gravvård med grovt huggna sidor och försänkt namnplatta. Inskription: Disponent David Fielding 1857-1926 familjegrav.

Gravnummer: D 23a-c

Tillkomstår: 1929

Urvalskriterium: Inskription- titel, lokalhistoria, tidstypisk, miljöskapande. En av få bevarade grusgravar.

Karaktäristik: Grusgrav med bevarad stenram. Låg tredelad gravvård som upptar hela gravplatsens bredd. Huvudstenen har bågformad topp, en grovt bearbetad framsida, och en oval polerad namnplatta. Inskription: Häradsdomare Axel Forzelius *1859 +1929 familjegrav.

Gravnummer: D 25a-c*

Tillkomstår: 1930

Urvalskriterium: Tidstypisk, miljöskapande, ovanlig dekor. I kyrkoboken står Axel Sundell noterad som fabriksarbetare från Sundstad. Dottern Hedvig står noterad som avliden den 10 februari 1930. Hon dog genom drunkning när hon färdades över Klarälvens is, och hon hittades den 26 mars samma år.

Karaktäristik: Hög smal gravvård med rundbågeformad topp. Överst finns en korssymbol inom en cirkel, omgiven av stiliserad växtdekor. Längs stenens kant finns en stiliserad blomstergirland. Inskription: Axel Sundell *1870 +1933 hustrun Anna *1875 +1952 Hedvig *1905 +1930 familjegrav.

²⁵⁷ Nils Jansson.

²⁵⁸ Sandin 1930.

Gravnummer: D 35a-c

Tillkomstår: 1945

Urvalskriterium: Inskription- titel, tjänsteställe. Karl Gustaf Johansson arbetade som förman vid Klarafors.

Karaktäristik: Medelhög gravvård med bruten topp, tillverkad av kalk- eller sandsten. Inskription: F.d. förman vid Klarafors K. G. Johanssons vilorum.

Gravnummer: D 50a-51c

Tillkomstår: 1932

Urvalskriterium: Tidstypisk, miljöskapande. Johan Andersson (+1938), står i gravboken noterad som fabriksarbetare från Berg. Den första gravsatta i familjegraven var dottern Jenny 1898-1932.

Karaktäristik: Låg gravvård vars topp har trepassform. Överst finns symbolen av en oljelampa. Inskription: J. Andersson Sivtorp familjegrav.

Gravnummer: D 55a-c

Tillkomstår: 1932

Urvalskriterium: Tidstypisk, miljöskapande, ovanlig dekor.

Karaktäristik: Medelhög gravvård med bruten topp. Namnplattan utgör avbildningen av en gravsten. På denna står en urna fylld med palmbblad. En ängel lutar sig mot stenen och hon håller en lagerkrans i sin hand. Längst ned på stenen finns stiliserad växtlighet. Inskription: J. Jönsson *1863 +1946 Karin Jönsson *1857 +1932.

Gravnummer: D 57a-c

Tillkomstår: 1932

Urvalskriterium: Tidstypisk, miljöskapande, ovanlig dekor. Enligt kyrkoboken var Oscar Larsson fabriksarbetare.

Karaktäristik: Låg gravvård med bågformad topp. Överst finns dekor av en blomma med två stora blad. Inskription: Oscar Larsson *22/4 1876 +24/4 1932 Anna Larsson *25/3 1880 +8/12 1963 familjegrav.

Gravnummer: D 69a-c*

Tillkomstår: 1931

Urvalskriterium: Tidstypisk, miljöskapande. Karl Karlström står noterad som snickare i kyrkoboken. Dottern Märta arbetade som hembiträde i Grossbol och dog ung i tbc.

Karaktäristik: Medelhög gravvård med ojämn topp. Överst finns symbolen av en strålande stjärna. Inskription: Karl Karlström *1875 +1942 hustrun Augusta *1867 +1933 dottern Märta *1912 +1931 familjegrav.

Gravnummer: D 77a-c

Tillkomstår: 1930

Urvalskriterium: Tidstypisk, miljöskapande, ovanlig symbol/dekor. Oskar Tjus står noterad som fabriksarbetare i kyrkoboken.

Karaktäristik: Medelhög gravvård med bruten topp. Överst finns en stor korssymbol omgiven av strålar. Över korset finns symbolen av en duva. Inskription: Oskar Tjus 1882-1959 hustrun Hildur 1884-1930.

Gravnummer: E 3a-4c

Tillkomstår: 1928

Urvalskriterium: Inskription- titel, lokalhistoria, tidstypisk, miljöskapande. Skräddaremästaren Oskar Theodor Eriksson (1867-1928) var enligt kyrkoboken hemmahörande i Grossbol.

Karaktäristik: Låg bred tredelad gravvård. Mittenstenen har en bruten topp. Överst finns en korssymbol. Inskription: Skräddaremästaren Oskar Eriksson familjegrav.

Gravnummer: E 14a-c

Tillkomstår: 1930

Urvalskriterium: Inskription- titel, tjänsteställe, tidstypisk, miljöskapande. Styckjunkare var en underofficersgrad som fanns från 1600-talet fram till 1972.²⁵⁹ Enligt kyrkoboken var Johan August Eliasson Lindgren pensionerad styckjunkare, hemmahörande i Grossbol.

Karaktäristik: Hög smal gravvård med rak topp. Grovt huggna sidor och försänkt namnplatta med rundbågeform. Inskription: Styckjunkaren vid Waxholms kustartilleri J. A. Lindgren *1853 +1930 hustrun Charlotta *1851 +1931.

Gravnummer: E 17a-c*

Tillkomstår: 1931

Urvalskriterium: Tidstypisk, miljöskapande, ovanlig dekor. Gustav Andersson står noterad som förman i gravboken. Albertina Lagerqvist född Larsson står noterad som änka.

Karaktäristik: Medelhög gravvård med bruten topp. Namnplattan utgör avbildningen av en gravsten, eller möjligen ett altare. På denna står en urna fylld med palmlblad. En ängel lutar sig mot stenen/altaret, och hon håller en harpa i sin hand. Inskription: Gustav Anderssons familjegrav *16/6 1871 +2/6 1952 hustrun Anna Sofia *18/7 1874 + 1/6 1945 Albertina Lagerqvist *1850 +1931.

²⁵⁹ www.ne.se

Gravnummer: E 19a-c*

Tillkomstår: 1959

Urvalskriterium: Inskription- titel, material- kalk- eller sandsten, tidstypisk, miljöskapande. Johan Josef Persson arbetade som övermontör.

Karaktäristik: Hög smal gravvård med ojämnt formad topp. Sidorna är grovt huggna och omkring den släta ovala namnplattan finns blomsterdekor i relief. Inskription: Övermontör Joh. J. Persson Forshaga familjegrav.

Gravnummer: E 21a-c*

Tillkomstår: 1930

Urvalskriterium: Inskription- titel, tidstypisk, miljöskapande, ovanlig dekor.

Karaktäristik: Hög smal gravvård med bågformad topp. Överst finns symbolen av en strålande stjärna. Där under finns en svepning i relief tillsammans med blomsterdekor. På stenens nedre del finns en urna med rosor i relief. Inskription: Muraremästare Karl Tobiasson 1861-1930 Anna Ruudh f. Tobiasson 1893-1962.

Gravnummer: E 94a-c*

Tillkomstår: 1933

Urvalskriterium: Tidstypisk, miljöskapande. Ovanlig gravvård så till vida att den har inskriptionen "familjegrav", trots att den är rest över en hustru som avled före sin man. Elin Johansson född Karlsson (1884-1933) var hustru till fabriksarbetare Anders Gustaf Johansson, Grossbol. Han avled 1945. I graven vilar även Hildur Maria Johansson som avled 1941.

Karaktäristik: Medelhög gravvård med ojämnt formad topp. Framsidan upptas av en stor korssymbol tillsammans med en ekkvist. Överst i den ovala namnplattan finns symbolen av en oljelampa. Inskription: Elin Johansson född den 5/11 1884 död den 27/1 1933 familjegrav.

Gravnummer: F 15a-c*

Tillkomstår: 1923

Urvalskriterium: Inskription- titel, person- och lokalhistoria. Skomakaremästaren Nils Nilsson var enligt kyrkoboken hemmahörande i södra Skived.

Karaktäristik: Hög smal gravvård med bruten topp. Överst finns en stjärnsymbol. Inskription: Skomakaremäst. Nils Nilsson *1838 +1923.

Gravnummer: F 22a-c

Tillkomstår: 1932

Urvalskriterium: Inskription- titel, ortsnamn, lokalhistoria.

Karaktäristik: Hög smal gravvård med bruten topp. Överst finns en korssymbol. Inskription: Modellsnickare Gustaf Pettersson Grossbol *3/3 1876 +17/9 1959 makan Ida *1872 +1933 sonen Bertil *1913 +1932 familjegrav.

Gravnummer: F 25a-c

Tillkomstår: 1934

Urvalskriterium: Inskription- sentenser, tidstypisk, miljöskapande. Karl Gustaf Jonsson står noterad som smörjare i kyrkoboken.

Karaktäristik: Medelhög gravvård med rundbågeformad topp. Överst finns stiliserad växtdekoration och texten "Vila i frid" på ett band. Inskription: Vila i frid, K. G. Jonsson *2/5 1865 +6/3 1934 hustrun Ellen *24/7 1898 +16/3 1961, Älskad-saknad.

Gravnummer: F 37a-c

Tillkomstår: 1931

Urvalskriterium: Inskription- titel, lokalhistoria.

Karaktäristik: Hög s.k. bautasten med försänkt namnplatta. Överst finns en korssymbol. Inskription: Lärarinnan Hildegard Pettersson *22/3 1877 +1/8 1931 Lars Stenqvist *1882 +1962 makan Elin *1887 +1972.

Gravnummer: F 60a

Tillkomstår: 1976

Urvalskriterium: Inskription- titel, upplevelsevärde. En "trapper" är den nordamerikanska benämningen på fångstman eller pälsjägare. Dessa män var och är även idag päls-handels fotfolk och de som förser pälsföretagen med pälsar.²⁶⁰

Karaktäristik: Låg gravvård med form likt en tempelgavel. Sidorna är grovt huggna och den övre delen är försedd med symbolen av en strålande sol. Inskription: Trapper Peter Nelson *1/7 1891 +16/3 1976.

²⁶⁰ www.wikipedia.se

Gravnummer: F 66c

Tillkomstår: 1930

Urvalskriterium: Inskription- titel, Ortsnamn, sentens, tidstypisk, miljöskapande. Ernst Verner Norén står noterad som fabriksarbetare från Grossbol i kyrkoboken.

Karaktäristik: Medelhög gravvård med bågformad topp. Överst finns en stjärnsymbol. Inskription: E. V. Norén *1874 +1930 Grossbol, sov i ro, hustrun Hanna *1873 +1951 sonen Artur *1907 +1983.

Gravnummer: F 77b

Tillkomstår: 1938

Urvalskriterium: Material- smidesjärn, socialhistoria- gravvård i anslutning till f.d. allmänområde, person- och lokalhistoria.

Sjuksystemen Gustava Pettersson "Kokla" kom från Karlshamn. Hon bodde i Milbråten på 1920-talet men flyttade senare till Åsen. På äldre dagar gick hon svartklädd med en tom barnvagn på samhället. I sin stuga ska hon ha hört ett barn gråta och för att tysta gråten lade hon dit blommor. Hon var kunnig inom medicinalväxter och kokade ihop olika örter åt sjuka i bygden, där av namnet "Kokla". Ingen vet säkert om barnet som hon hörde i sitt huvud bara var ett inbillat eller önskat barn, eller om hon själv fött ett barn i ungdomen. Hon dog på vårdhemmet Berg 1938.²⁶¹

Karaktäristik: Kors av smidesjärn. I varje korsände sitter ett mindre kors av plåt. Inskription: Gustava Elisabet Pettersson "Kokla" född 28/11 1855 död 19/11 1938.

Gravnummer: F 77c*

Tillkomstår: 1931

Urvalskriterium: Material- smidesjärn, socialhistoria- gravvård i anslutning till f.d. allmänområde. Gravvårdens namnplatta har vid något tillfälle vänts med inskriptionen inåt. I kyrkoboken står Johanna Lovisa Carlström noterad som understödstagare hemmahörande i Berg.

Karaktäristik: Kors av smidesjärn. I varje korsände sitter ett mindre kors av plåt. I korsets mitt finns strålar och rullad plåt. Inskription: H.v. Johanna Lovisa Carlström född 1855 död 1931.

Gravnummer: H 12a-c

Tillkomstår: 1941

Urvalskriterium: Inskription- titel, tidstypisk, miljöskapande, lokalhistoria. I familjegraven vilar urnmakaremästaren Carl Jakob Björkegren (+1941) och hustrun Christina (+1953).

Karaktäristik: Låg flerdelad gravvård med form av en tempelgavel. Gravplatsen har en bevarad plattstig. Inskription: Urmakaremästaren C. J. Björkegrens familjegrav.

²⁶¹ www.bygdeband.se, om Milbråten. /Kokla av Albert Jansson, *Nya Wermlandstidningens julläsning* 1970.

Gravnummer: H 13a-c

Tillkomstår: 1941

Urvalskriterium: Person- och lokalhistoria, tidstypisk, miljöskapande. Gustav Magnus Sandin arbetade som folkskollärare i Grums 1889-1913. Därefter flyttade han till Forshaga. Han var även riksdagsman och kallades där "Sandin i Skruvstad". Sandin författade boken *Grava och Forshaga: kulturhistoriska anteckningar* som utgavs 1930. Han skrev även *Emil Thorelius : minnesskrift utgiven i anslutning till resande av hans gravvård å Forshaga kyrkogård maj 1926*.

Karaktäristik: Låg bred gravvård med grovt huggna sidor. Framsidan är slät och har formen av en tempelgavel.
Inskription: Gustav o Maria Sandin familjegrav.

Gravnummer: H 17a-c

Tillkomstår: 1940

Urvalskriterium: Inskription- titel, ortsnamn, person- och lokalhistoria, material- kalk- eller sandsten.

Karaktäristik: Stor gravhäll av kalk- eller sandsten.

Inskription: Kassören vid Mölnbacka : Trysil Axel Magnusson född 24 maj 1884 död 9 mars 1942. Makan Edel född 12 okt 1884 död 20 febr. 1976 Ulf Magnusson född 25 juni 1920 död 18 febr. 1940.

Gravnummer: H 58a-c

Tillkomstår: 1936

Urvalskriterium: Inskription- titel, symbol, lokalhistoria, tidstypisk, miljöskapande. Enligt kyrkoboken var Karl Andersson ångbåtsförare från Skivtorp. Enligt uppgift kallades han "Karl på Laxen" och körde prämar mellan Forshaga och Karlstad.²⁶²

Karaktäristik: Medelhög gravvård med rundbågeformad topp. Överst finns symbolen av ett ankare. Inskription: Sjökapten Karl Andersson *1861 +1925 hustrun Kristina *1865 +1936 dottern Elin *1889 +1961.

Gravnummer: H 70a-c*

Tillkomstår: 1929

Gravplatsen har två gravvårdar.

Urvalskriterium: Inskription- titel, personhistoria. I graven vilar Sam Larsson (1875-1929) hustrun Hanna Larsson (+1962) samt Hannas halvbror, konstnären Olof Sundeman (1896-1964). Olof August Joachim Sundeman var född i Västland i Uppsala län. Han var keramikmålare och konstnär. Sundeman arbetade som dekoratör på Upsala Ekebyägda Örebro Fajansfabrik 1926-27, och uppges ha varit företagets ansikte utåt dessa år. 1928 flyttade fabriken till Kungsängen. Han arbetade troligen där tills den brann ned i oktober samma år. Därefter gör han många resor ut i världen och ägnar sig bl.a. åt att måla landskap och stilleben med religiös anknytning. Han hade ett tjugotal separatutställningar genom åren. 1955 bosätter han sig på Nygård i Västra Brevik, Arvika.

²⁶² Nils Jansson.

Olof Sundeman var ogift och kom att begravas i sin halv-syster Hannas och hennes make handelsresande Samuel Larssons familjegrav.²⁶³

1. Karaktäristik: Familjegrav med bevarad stenram. Huvudstenen är låg och placerad på ramen. Inskription: Sam Larsson *1875 +1929 familjegrav.

2. Karaktäristik: Enkel rektangulär häll. Inskription: Konstnären Olof Sundeman.

Gravnummer: 1 102*

Tillkomstår: 1964

Urvalskriterium: Inskription- titel, person- och lokalhistoria. Direktör Manasse Larsson startade Norsjö Mekaniska Verkstads AB 1951 i Norsjö, 8 mil utanför Skellefteå. Manasse minns man som en man med hjärtat på rätta stället som försökte underlätta vardagen för äldre och rörelsehindrade personer. Tillverkningen bestod av mopedbilar – s.k. Forshagamopeder, sparkcyklar, transportmopeder och mindre racerbilar. 1955 blev man p.g.a. brist på arbetskraft tvungen att flytta fabriken till en mer central plats i landet och valet föll på Forshaga. 1964 avled Manasse Larsson plötsligt och efterträdare blev disponent Bengt Hägglund. 2007 flyttades verksamheten till Lennartsfors.²⁶⁴

Karaktäristik: Liggande häll med dekor/symbol av en strålende sol i övre hörnet. Inskription: Direktör Manasse Larsson 1924-1964.

Gravnummer: 2 25

Tillkomstår: 1957

Urvalskriterium: Inskription- titel, person- och lokalhistoria. John Redig efterträdde J. G. Frödin som kyrkogårdsmästare år 1930. Enligt berättelsen ska han ha avlidit plötsligt, alldeles i närheten av platsen där han fick sin gravplats.²⁶⁵

Karaktäristik: Stor gravhäll med dekor/symboler av två tallar på vardera sida om namnet. Inskription: Kyrkogårdsmästaren John Redig *1907 +1957 maka Lisa *1913 +1999.

Gravnummer: 6 12-13

Tillkomstår: 1959

Urvalskriterium: Inskription- titel, dekor/symbol.

Karaktäristik: Låg bred gravvård med grovt huggna sidor och rak topp. Framsidan är slät med dekor/symbol av två tallar på vardera sida om namnet. Inskription: Skogvaktaren Adam Hassel 1888-1959 maka Anna 1895-1984.

²⁶³ www.signaturer.se, om Olof Sundeman.

²⁶⁴ www.norsjo.com

²⁶⁵ Nils Jansson.

VÄRDEFULLA GRAVVÅRDAR FORSHAGA

* = Återlämnad grav

A 1a-c	C 29a-c	E 78a-c	2 9a-c
A 5a-c	C 31a-c	E 90a-c	2 10a-c
A 8a-c	C 32a-c		2 11a-c
A 9a-c	C 34a-c	F 38a-c	2 12a-c
A 17a-c	C 46a-c*	F 45a-c*	2 13a-c*
A 18a-c	C 48a-c*	F 97a-c	2 23c
A 20a-c	C 56a-c		
A 30a-c	C 65a-c	H 5a-6c	3 91-92*
A 37a-38c	C 67a-c	H 6A a-c	3 114-118
A 40a-c	C 68a-c	H 7a-c	3 229-230
A 41a-42c	C 69a-c*	H 8a-c	
A 45a-b	C 70a-c*	H 9a-c	5 1-2
	C 71a-c	H 10a-c	5 3-4*
B 1a-c	C 72a-c	H 11a-c	5 5-6
B 4a-c	C 76a-c	H 18a-c	5 10-11
B 6a-c		H 19a-c	5 12-13
B 8a-c	D 1a-c*	H 21a-c	5 14-17
B 9a-c	D 2a-c	H 23B23C	5 18-19
B 18a-c	D 4a-c	H 50a-c	5 20-21
B 21a-c	D 12a-c	H 51a-c	5 24-25
B 35a-c	D 13a-c	H 57a-c	5 26-27
B 38a-c	D 14a-c	H 63a-64c	5 28-29
B 40a-c	D 15a-c*	H 66a-c	5 30-32
B 43a-c	D 24a-c		5 37-38
B 46a-c	D 28a-c	1 1-2*	5 39-40
B 48a-c	D 29a-c	1 3-5	5 41-42
B 52a-c	D 30a-c	1 6-8*	5 44-45
B 54a-c	D 31a-c*	1 9-11	5 46-48
B 62a-c	D 32a-c	1 12-14	5 49-51
B 64a-c	D 33a-c*	1 15-17*	5 52-54*
B 67a-c	D 34a-c	1 18-20	5 57-58
B 69a-70c	D 37a-c	1 21-23*	5 63-65
B 72a-c	D 38a-c	1 24-26*	
B 83a-c	D 39a-c	1 27-29	6 1-2
B 85a-c	D 40a-c	1 99	
B 90a-c	D 58a-59c	1 112-114*	
	D 65a-c	1 115	
C 1a-2c*	D 67a-c*	1 118-120	
C 3a-c		1 121	
C 4a-c	E 2a-c*	1 122-126	
C 5a-c	E 5a-c	1 127-128	
C 6a-c	E 6a-c	1 129-130	
C 6A a-c	E 9a-c	1 131-134	
C 7a-c	E 10a-c*	1 135-137	
C 7A a-c*	E 11a-c	1 138-139	
C 8a-c*	E 18a-c		
C 9a-c	E 22a-c	2 1a-c	
C 17a-c*	E 23a-c	2 2a-c*	
C 19a-c	E 49a-c	2 3a-c	
C 20a-c	E 60a-c	2 5a-c*	
C 21a-c	E 64a-c	2 6a-b	
C 23a-c	E 69a-c*	2 7a-c	
C 25a-c*	E 77a-c	2 8	